

Projekt pozemkových úprav

**Generálne všeobecné zásady
funkčného usporiadania územia**

okres Poprad

Generálne všeobecné zásady funkčného usporiadania územia

Vybrané KÚ okresov Poprad:

Batizovce

Gerlachov

Lučivná

Matejovce

Mengusovce

Mlynica

Nová Lesná

Poprad

Spišská Sobota

Svit

Štôla

Štrba

Veľká

Veľký Slavkov

Zodpovedný riešiteľ:

Ing. Ján Julény

Spoluriešitelia:

Ing. Peter Jančo,

prof. Ing. Vladimír Čaboun, PhD.,

Mgr. Peter Pavličko,

Mgr. Zuzana Michalková

Dátum vyhotovenia:

marec 2006

Obsah dokumentu

1. Úvod.....	1
2. Východiská a ciele pri realizácii všeobecných zásad funkčného usporiadania územia.....	4
2.1 Verejný záujem a verejný prospech.....	4
2.2 Verejný záujem a verejný prospech vo vzťahu k pozemkovým úpravám.....	5
2.3 Analýza stavu ochrany prírody a krajiny, vlastníckych a užívacích práv.....	7
2.4 Projekty pozemkových úprav, obnova a zlepšenie ekologickej stability územia.....	12
2.5 Funkčné využívanie plôch, ich vzťah k pozemkovým úpravám a pozemkovému vlastníctvu...15	
2.5.1 Základné typy funkčného využívania plôch, význam a poradie funkcií.....	15
2.5.2 Krajinné prvky v správe poľnohospodárskych podnikov a optimalizácia ich funkčného využívania.....	17
2.5.3 Optimalizácia funkčného využívania krajinných prvkov v správe lesného užívateľského celku.....	20
2.5.4 Funkčné využívania krajinných prvkov nepoľnohospodárskej a nelesnej pôdy v obvode projektu pozemkových úprav.....	21
2.5.5 Skupinový záujem funkčného využívania nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov.....	22
2.5.6 Verejný záujem funkčného využívania nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov	23
2.6 Ekonomické zabezpečenie verejného záujmu.....	23
2.6.1 Princípy ochrany a tvorby životného prostredia a zabezpečenie starostlivosti o životné prostredie.....	24
3. Vyhraničenie záujmového územia	31
3.1 Vyhraničenie územia podľa KÚ.....	31
3.2 Vyhraničenie územia podľa hydrologických celkov (mikropovodia).....	31
4. Zdrojové údaje.....	32
4.1 Zdrojové údaje pre tvorbu digitálneho modelu reliéfu (DMR).....	32
4.2 Ortofotomapy.....	32
4.3 Údaje o pôde a využívaní pôdy.....	33
4.3.1 Infiltračná schopnosť pôd.....	33
4.3.2 Bodová (ekonomická) produkčná schopnosť pôd a BPEJ.....	33
4.3.3 Druhy pozemkov – vlastnosti povrchu.....	34
5. Metodika.....	35
5.1 Metodické postupy vypracovania návrhov všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav.....	35
5.1.1 Návrh ochranných opatrení v základnej schéme zvýšenia ekologickej stability.....	36

5.1.2 Návrhy regulačných opatrení v základnej schéme zvýšenia ekologickej stability.....	36
5.1.3 Nadväznosť všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvodoch pozemkových úprav na územný systém ekologickej stability.....	39
5.2 Analýzy a modelovanie využitím počítačových technológií	41
5.2.1 Tvorba DMR a odvodených morfometrických parametrov reliéfu.....	41
5.2.2 Modelovanie vodnej erózie.....	45
5.2.3 Priestorová lokalizácia problémových území z hľadiska prírodných hrozieb v nadväznosti na potrebu ich minimalizácie.....	47
5.2.4 Vyčlenenie území z hľadiska produkčných schopností a náchylností pôdy na vodnú eróziu.....	53
5.2.5 Vyčlenenie území pre návrhy regulačných opatrení.....	57
5.2.6 Analýza historickej krajinnej štruktúry.....	62
5.2.6.1 Zmeny v zastavanom území obcí	64
5.2.7 Analýza vlastností reliéfu a procesov v porovnaní s historickým využívaním územia.....	65
6. Interpretácia výsledkov, návrhy a odporúčania.....	67
7. Záver.....	75
Zoznam literatúry a použitých materiálov.....	76

1. Úvod

Jedným z hlavných cieľov pozemkových úprav je sceľovanie pozemkov a sceľovanie vlastníckych podielov k pozemkom. Potreba sceľovania je vyvolaná historickým vývojom vlastníctva a držby pozemkov na území Slovenska. Dôsledkom historicky podmieneného stavu štruktúry pozemkového vlastníctva a jeho evidencie je neprimeraná rozdrobenosť vlastníckych vzťahov k pozemkom a roztrieštenosť pozemkov. Nepriaznivá štruktúra pozemkového vlastníctva obmedzuje prijímanie vlastníckych rozhodnutí, rozhodovanie orgánov štátnej a verejnej správy, vznik zmluvných právnych pomerov medzi vlastníkmi a inými osobami a limituje aj prirodzený vývoj trhu s pôdou.

Odstránenie prekážok výkonu vlastníckych práv je v pozemkových úpravách riešené vyrovnaním za pôvodné vlastnícke podiely k pozemkom, ktoré po schválení a vykonaní projektu zaniknú. Výsledkom vyrovnania je vytváranie nových pozemkov jednotlivých vlastníkov pôdy a pôdne ucelených jednotiek vlastníkov a užívateľov pôdy. Funkčne účelové usporiadanie pôdne ucelených jednotiek vlastníkov a užívateľov s uplatnením verejného záujmu na ochranu a reguláciu využívania prírodných zdrojov a spoločných hospodárskych záujmov účastníkov pozemkových úprav je podmienené ich aktívnou účasťou v procese rozhodovania.

Stabilita podnikateľského prostredia v pôdohospodárstve je jedným z faktorov pre stanovenie miery zosúladenia prevádzkovo-ekonomických hľadísk poľnohospodárskej výroby a čiastočne aj lesného hospodárstva s požiadavkami a podmienkami ochrany a tvorby životného prostredia a usporiadania vlastníckych a užívateľských vzťahov.

Nestabilné podnikateľské prostredie je charakterizované častými zmenami užívateľov pozemkov, opúšťaním pôdy (predovšetkým náhradných pozemkov), prenajímaním náhradných pozemkov iným osobám. V nestabilnom podnikateľskom prostredí sa vykonáva sceľovanie vlastníckych podielov k pozemkom s menším uplatnením verejnoprospešných a spoločných hospodárskych zámerov. Prioritným cieľom je odstránenie prekážok výkonu vlastníckeho práva. Verejný záujem ochrany a tvorby životného prostredia nie je presadzovaný pozemkovými úpravami, ale inými nástrojmi.

Napĺňanie verejných záujmov zachovania produkčnej schopnosti pôdy a ekologickej stability územia, rozvíjanie nevýrobných funkcií a spoločných hospodárskych záujmov účastníkov

pozemkových úprav je východiskom pre scel'ovanie pozemkov a vlastníckych podielov k pozemkom v stabilnom podnikateľskom prostredí.

Stabilita podnikateľského prostredia úzko súvisí s problematikou užívacích vzťahov k pozemkom. Pre užívateľov pozemkov, ktorí budú zabezpečovať poľnohospodársku alebo lesnú výrobu je potrebné pri vytváraní väčších hospodárskych celkov k návrhom priestorového usporiadania a funkčného využívania pozemkov pričleniť aj organizáciu pôdneho fondu, ktorá zohľadní špecifické potreby užívateľov (napríklad potreba zohľadniť rotácie kultúr pri pestovaní cukrovej repy, alebo využívanie špeciálnej poľnohospodárskej techniky).

Poľnohospodársku výrobu môže zabezpečovať:

- súkromne hospodáriaci roľník,
- právnická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu,

na pozemkoch, ktoré vlastní, alebo si prenajíma. Túto činnosť môže vykonávať ako hlavnú, alebo doplnkovú činnosť.

Východiskom vývoja štruktúry poľnohospodárskych podnikov po roku 1989 je zákon č. 229/1991 Zb. o úprave poľnohospodárskych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. Súčasne platný zákon č. 504/2003 Z.z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku a lesných pozemkov upravuje nájomné vzťahy nasledovne:

- nájomnú zmluvu je možné uzatvoriť na dobu neurčitú s 1-ročnou výpovednou lehotou k 1. novembru príslušného roka, ak sa jedná o nájom pozemku na poľnohospodárske účely (§ 6 zákona č. 504/2003 Z.z.),
- na dobu určitú, najmenej na 5 rokov najviac na 15 rokov, ak sa prenajíma pozemok na poľnohospodárske účely pri prevádzkovaní podniku (§ 8 zákona č. 504/2003 Z.z.).

Prevádzkovanie poľnohospodárskeho podniku s prenájomom poľnohospodárskych pozemkov na dobu neurčitú s 1-ročnou výpovednou lehotou je rizikové a nie je príliš efektívne z hľadiska stabilizácie podniku, investícií do pôdy a prevádzky. Riziká prevádzkovania poľnohospodárskych, ale aj lesohospodárskych podnikov je v celospoločenskom záujme potrebné znižovať, nakoľko pôda a les nie sú výrobné prostriedky, ktoré je možné v prípade stratovosti jednoducho opustiť.

V štruktúre poľnohospodárskych podnikov prevládajú malé, stredné a veľké poľnohospodárske podniky hospodáriace spravidla na prenajatej pôde. V roku 2004 bolo v SR podaných 12 399 a v roku

2005 13 832 žiadostí o jednotnú platbu na plochu, ktorá je viazaná na poľnohospodársky obhospodarovanú pôdu vedenú v evidencii pôdných blokov a dielov pôdných blokov. Žiadateľom o priamu platbu môže byť fyzická osoba a právnická osoba ak dosahuje výmeru najmenej jeden hektár, pričom táto výmera môže predstavovať viaceré súvislé diely pôdných blokov príslušného druhu pozemku o výmere najmenej 0,3 hektára využívanej jedným žiadateľom. Potenciálny počet vlastníkov spĺňajúcich požiadavky na výmery môže byť až 40 000. Možno však konštatovať, že očakávaný trend vytvárania menších pôdne ucelených jednotiek pôdy súkromne hospodáriacich roľníkov na vlastných pozemkoch sa výraznejšie nepotvrdil.

Potreba riešenia celospoločenských požiadaviek ostáva rovnaká pre všetky typy poľnohospodárskych podnikov. Rozdielna je potreba zriaďovania spoločných zariadení a opatrení slúžiacich spoločným hospodárskym záujmom. Príkladom rozdielných požiadaviek spoločných hospodárskych záujmov môže byť potreba riešenia dopravných pomerov a technickej vybavenosti v nadväznosti na existujúcu cestnú sieť.

Požadované technické parametre prístupových komunikácií na prepojenie užívateľov pozemkov môžu byť zásadne odlišné ak ide o osobné auto s prívesným vozíkom pre malé hospodárstva prevádzkované ako vedľajšia činnosť, alebo ťažkú poľnohospodársku techniku pre poľnohospodársky podnik.

Pozemkové úpravy sa ako nástroj obnovy a zlepšenia funkcií ekologickej stability v územnom systéme (revitalizácia krajiny) výraznejšie začali uplatňovať až od roku 2003. Dôvodom je postupné zvyšovanie stability užívacích vzťahov a prechod na financovania projektov pozemkových úprav z európskych fondov (SAPARD, SOP, PRV). Efektívnosť projektov pozemkových úprav je hodnotená merateľnými ukazovateľmi naplnenia stanovených cieľov, včítane hodnotenia návrhov na zlepšenie stavu životného prostredia.

Výsledok projektu pozemkových úprav je vyjadrený vo forme pozemku katastra nehnuteľností, ktorý má nový tvar, výmeru, hranice, druh pozemku, spôsob využitia, spôsob ochrany a reštrukturalizované vlastnícke vzťahy.

2. Východiská a ciele pri realizácii všeobecných zásad funkčného usporiadania územia

2.1 Verejný záujem a verejný prospech

Verejným záujmom sa rozumie záujem, ktorý je výrazom potrieb a záujmov spoločnosti a ktorý takto chápe a presadzuje legitímna verejná moc; jeho rozhodujúcou črtou je jeho mocensky garantovaná prevaha nad súkromným záujmom či záujmami. Štát má v tomto chápaní právo vymedziť, čo je obsahom verejného záujmu, a zároveň tento záujem mocensky presadiť.

Východiskom pre usporiadanie pozemkového vlastníctva je Ústava SR, najmä však:

Čl. 20

(1) Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Dedenie sa zaručuje.

(2) Zákon ustanoví, ktorý ďalší majetok okrem majetku uvedeného v čl. 4 tejto ústavy, nevyhnutný na zabezpečovanie potrieb spoločnosti, rozvoja národného hospodárstva a verejného záujmu, môže byť iba vo vlastníctve štátu, obce, alebo určených právnických osôb. Zákon tiež môže ustanoviť, že určité veci môžu byť iba vo vlastníctve občanov alebo právnických osôb so sídlom v Slovenskej republike.

(3) Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonmi. Výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.

(4) Vyvlastnenie alebo nutné obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu.

Čl. 44

(1) Každý má právo na priaznivé životné prostredie

(2) Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo

(3) Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.

(4) Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

Čl. 45

(1) Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Inštitút verejného záujmu sa začína čoraz viac spájať s pojmom prospech. Právne definície pojmu verejný záujem po roku 2000 sú dokonca priamo obsahovo vymedzené pojmom prospech, pričom sa spravidla výslovne uvádza majetkový prospech, ale pripúšťa sa aj iný prospech. Prospech sa tak stáva hodnotiacim kritériom pojmu verejný záujem.

2.2 Verejný záujem a verejný prospech vo vzťahu k pozemkovým úpravám

Usporiadanie pozemkového vlastníctva pozemkovými úpravami presahuje možnosti súkromnej iniciatívy. Požiadavky na rozvoj vidieka a riešenie enviromentálnych záujmov dáva pozemkovým úpravám verejnoprávny význam. Pôda a porasty na nej plnia dôležité mimoprodukčné funkcie, ktoré sú ako verejný záujem chránené.

Za pozemky a trvalé porasty podliehajúce pozemkovým úpravám patrí vlastníkom pozemkov a vlastníkom spoluvlastníckych podielov vyrovnanie zodpovedajúce hodnote pozemkov a trvalých porastov, pričom sa musia zohľadniť úbytky pre spoločné zariadenia a opatrenia. Vyrovnanie sa poskytuje vlastníkom pozemkov a trvalých porastov a vlastníkom spoluvlastníckych podielov spravidla v podobe nových pozemkov. Pri vyrovnaní sa prihliada na okolnosti, ktoré ovplyvňujú využívanie, zhodnocovanie a výnos pozemkov najmä:

- prírodné podmienky,
- záujmy ochrany životného prostredia,
- pomer jednotlivých druhov pozemkov v obvode pozemkových úprav,
- vlastnosti jednotlivých pozemkov,
- vhodnú organizáciu pôdneho fondu jednotlivých poľnohospodárskych podnikov, lesných podnikov a hospodárskych subjektov.

Zohľadnenie podmienok nového usporiadania, ktoré sú dané pomermi hospodárskeho využívania pozemkov a prírodným prostredím vyplývajú zo všeobecných požiadaviek. Opatrenia, ktoré vyplývajú z návrhov vhodného priestorového usporiadania a funkčného usporiadania pozemkov sú vyjadrené vo forme plánov spoločných zariadení a opatrení. Obmedzenia, ktoré z plánov spoločných zariadení a opatrení vyplývajú a sú spravidla nad rámec zákonom stanovených limitov.

Dôvod na zásah do vlastníckych práv účastníkov pozemkových úprav vo verejnom záujme musí byť viazaný na hodnotiace kritérium navrhovanej činnosti z hľadiska jej prospechu pre verejnosť.

Verejný záujem	ochrana a regulácia životného prostredia a jeho zložiek stanovená zákonom	reálne prvky krajiny, charakter ochrany a regulácie presahuje rámec miestneho pôsobenia	vhodné priestorové usporiadania a funkčné využívanie pozemkov v obvode pozemkových úprav,
	ochrana a regulácia životného prostredia a jeho zložiek nad zákonom požadované limity	zmeny v priestorovom usporiadaní a funkčnom využívaní prvkov krajiny	spoločné zariadenia a opatrenia

Za výhody, ktoré získa vlastníak pozemkovými úpravami sa považujú:

- zabezpečenie prístupu k pozemkom,
- optimalizáciu tvaru pozemkov,
- redukcia množstva pozemkov
- zjednodušenie možnosti nakladania s pozemkami,
- finančné úspory, pokiaľ by účastník realizoval podobné zmeny usporiadania pozemkov a ich funkčného využívania na vlastné náklady.

Z hľadiska prospechu pre verejnosť je výsledkom najmä:

- zachovanie a zlepšenie stavu životného prostredia,
- prevencia pri ochrane životného prostredia a jeho zložiek,
- vytvorenie podmienok pre rozvoj trhu s pôdou.

Obmedzenia z hľadiska uspokojenia verejných potrieb sa týkajú predovšetkým vlastníkov pozemkov, ktorí budú zabezpečovať poľnohospodársku alebo lesnú výrobu. Podmienkou núteného obmedzenia vlastníckeho práva je primeraná náhrada. Keďže poľnohospodársku alebo lesnú výrobu spravidla nezabezpečujú vlastníci, ale nájomcovia pozemkov je definovanie výšky náhrady a jej príjmateľa základným predpokladom uvedenia verejného záujmu do bežnej praxe.

Prospech, ktorý získa vlastník zo scelenia pozemkov a vlastníckych podielov k pozemkom, nie je primeranou náhradou za nútené obmedzenie užívateľov pozemkov vo verejnom záujme.

2.3 Analýza stavu ochrany prírody a krajiny, vlastníckych a užívacích práv

Krajina a jej zdroje sa využívajú na rôzne účely, ktoré sa navzájom ovplyvňujú a môžu si aj konkurovať. Príkladom môžu byť ustanovenia zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, ktoré vychádzajú z čl. 44 ods. 1 Ústavy SR a umožňujú obmedziť vlastnícke právo vo verejnom záujme. To, že sa jedná o verejný záujem je stanovené v § 3 ods. 3 tohto a v § 5 ods.4 zákona:

- vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability je verejným záujmom,
- udržiavanie a dosiahnutie priaznivého stavu časti krajiny sú činnosti vykonávané vo verejnom záujme.

Odvolať sa na verejný záujem umožňuje nadradovať právo na priaznivé životné prostredie nad iné využitie krajiny a jej zdrojov. Ochrana krajiny v zmysle zákona 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny je založená na princípe zachovania územného systému ekologickej stability.

Súčasný právny rámec na úseku ochrany prírody umožňuje zabezpečovať ochranu existujúcich prvkov územného systému ekologickej stability. Nie je však dostatočným nástrojom pre revitalizáciu a tvorbu krajiny.

Zabezpečenie záujmov zachovania a obnovenia ekologickej stability a celkového rázu poľnohospodárskej krajiny, uplatnenie ochrany krajinných prvkov, zosúladenie verejných, skupinových a individuálnych záujmov o využívanie krajiny a jej ochranu vyplýva zo zákona č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov. Účastníci pozemkových úprav majú možnosť rozhodnúť o funkčnom využití územia, potrebe a spôsobe ekologizácie hospodárenia v poľnohospodárskej krajine a ochrane základných zložiek životného prostredia.

Účastníkom pozemkových úprav sú predovšetkým:

- vlastníci a nájomcovia pozemkov podliehajúcich pozemkovým úpravám,
- vlastníci ostatného nehnuteľného majetku nachádzajúceho sa v obvode pozemkových úprav,
- fyzické osoby a právnické osoby, ktorých vlastnícke alebo iné práva môžu byť pozemkovými úpravami dotknuté,

-
- obec,
 - Slovenský pozemkový fond,
 - štátna organizácia lesného hospodárstva.

Práva štátu ako vlastníka vykonávajú Slovenský pozemkový fond a štátna organizácia lesného hospodárstva. Zájmy štátu o ochranu životného prostredia vyplývajú zo všeobecných požiadaviek, ktoré sú nadradené požiadavkám jednotlivých účastníkov. V bežnej praxi sa však často nejedná o celospoločenský záujem, ale o často protichodné skupinové (rezortné) záujmy ochrany a tvorby životného prostredia a správy prírodných zdrojov.

V rámci projektov pozemkových úprav, pri podmienkach vyplývajúcich zo všeobecných požiadaviek zákon definuje verejné zariadenia a opatrenia, ako aj spoločné zariadenia a opatrenia podľa účelového zamerania. Zákon taktiež upravuje nakladanie s týmito pozemkami, vrátane núteného obmedzenia vlastníckeho práva, čím predchádza ich prípadnému zneužitiu.

Jednou z podmienok núteného obmedzenia vlastníckeho práva je primeraná náhrada. Primeraná náhrada za obmedzenia vznikajúce na poľnohospodárskom pozemku, na lesnom pozemku a na iných druhoch pozemku definuje § 61 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Pre správcov štátnych pozemkov novelou zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny s účinnosťou od 1. júla 2004 zanikla možnosť uplatnenia si náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania. Kapacity organizácií ochrany prírody ako určených správcov pozemkov a ich rozpočet pokrýva v súčasnosti len cca 10 % skutočných potrieb. Systémovým nedostatkom je zabezpečenie nezávislého kontrolného mechanizmu výkonu správcovstva chráneného územia.

Uplatňovanie si náhrad neštátnymi vlastníkmi pôdy je spojené s pretrvávajúcimi administratívnymi prekážkami preukazovania potrebných náležitostí, najmä dokladov potvrdzujúcich vlastnícke a užívacie práva a nedostatočným finančným krytím nákladov na obhospodarovanie pozemkov.

Obidva vyššie uvedené faktory môžu mať vplyv na priaznivý stav predmetu ochrany - z celkovej výmery maloplošných chránených území v Slovenskej republike je takmer 27 % degradovaných a ohrozených.

Podľa zákona 330/1991 Zb. prechádza vlastníctvo k pozemkom (existujúcim prvkom územného systému ekologickej stability, ktorých charakter presahuje rámec pôsobenia pre riešené územie) na štát. Pozemky poskytuje štát z jestvujúceho vlastníctva pozemkov (zámena pozemkov) alebo ich nadobudne kúpou prostredníctvom Slovenského pozemkového fondu.

Vlastníctvo k ostatným pozemkom pre spoločné zariadenia a opatrenia zostáva zachované (vytvorí sa podielové vlastníctvo), alebo so súhlasom vlastníkov prechádza na inú osobu (štát, obec alebo združenie zriadené na ich správu).

Nadobúdanie vlastníctva alebo prechod vlastníctva na iné osoby v bežnej praxi naráža na problémy:

- poskytovanie pozemkov vo vlastníctve štátu,
- správcovstvo k pozemkom štátnej pôdy,
- neukončené reštitučné nároky,
- stanovenie hodnoty pozemkov,
- prechod povinností na dedičov.

V § 11 zákona č. 330/1991 Zb. zákon predpokladá prednostné poskytnutie pozemkov, najmä tých, ktoré v minulosti tvorili verejný majetok (tzv. neknihované pozemky) a ktoré v zmysle zákona č. 180/1995 Z.z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom prešli mimo zastavaného územia obce do vlastníctva štátu. Jedná sa o pozemky v správe Slovenského pozemkového fondu, ktorý spravuje aj ostatné pozemky vo vlastníctve štátu, okrem lesných nehnuteľností a pozemkov, ktoré boli do 1.9.1995 odovzdané do správy príslušných štátnych právnických osôb. Štát tiež môže byť vlastníkom podielu v spoločnej nehnuteľnosti.

Skutočná výmera pôdy vo vlastníctve štátu v dôsledku neukončených konaní o obnove evidencie pozemkov (ROEP), nedoriešených reštitučných nárokov fyzických osôb, cirkví ako aj sporných protokolov prechodu vlastníctva na obce nie je známa. Neukončená je aj delimitácia správy k štátnym pozemkom, čo komplikuje prechod vlastníctva k určeným pozemkom zámenou štátnej pôdy.

Nadobudnutie pozemkov štátu kúpou pozemkov, alebo vyrovnaním v peniazoch (na základe § 11 ods. 8,9 a 17 zákona č. 330/1991 Zb.) je účinné, ak k zmenám vo vlastníctve dôjde v čase od schválenia všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav do schválenia zásad

pre umiestnenie nových pozemkov, teda rozhodne pred schválením projektu pozemkových úprav a jeho vykonaním. Dôvodom je, že finančné prostriedky môžu byť uhradené predávajúcemu pred schválením projektu pozemkových úprav a nie je potrebné čakať neprimerane dlhú dobu (aj niekoľko rokov).

Pri kúpe pozemkov vznikajú náklady spojené s vypracovaním zmlúv, poplatky za prevod a náklady spojené s vypracovaním geometrických plánov. Výhodou vyrovnania v peniazoch medzi vlastníkami a účastníkmi pozemkových úprav (štát, poprípade obec) je zjednodušenie prevodu pozemkov, bez vyššie uvedených nákladov. Limitujúcim faktorom vyrovnania v peniazoch je súhlas vlastníka a povinnosť nadobúdateľa zohľadniť požiadavku. Určitým obmedzením je výmera pozemkov vlastníkov, ktorí majú záujem o vyrovnanie (do 400 m² poľnohospodárskej pôdy a do 2000 m² lesnej pôdy), ktorá bola stanovená s cieľom obmedziť špekulatívny nákup pozemkov.

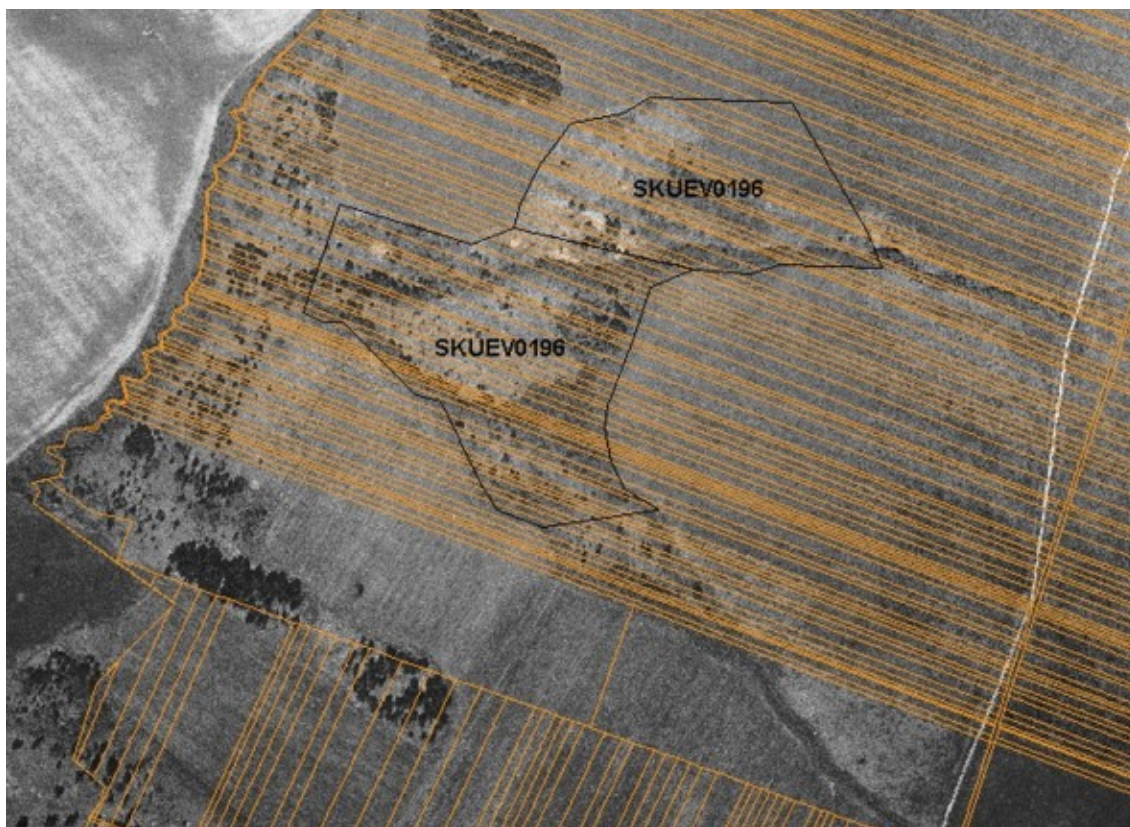
Bez dohody o cene nemôže dôjsť k zmene vlastníctva. Stanovenie inej ceny ako trhovej (podľa BPEJ, alebo vyhlášky), ktoré nezohľadní napr. príspevok na finančné zabezpečenie konania o obnove evidencie niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim (najmä u vlastníkov malých výmer 1-100 m²) výrazne obmedzujú dosiahnutie dohody o výške ceny medzi predávajúcim a nadobúdateľom.

Nedostatok štátnej pôdy alebo snaha preniesť príspevok na zriadenie spoločných zariadení a opatrení (chránené územia európskeho významu, biocentrá a biokoridory, ktorých charakter presahuje lokálne pôsobenie) na vlastníkov a následné požiadavky prechodu vlastníctva na štát by boli v rozpore s deklarovávaným verejným záujmom o vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability, udržiavanie a dosiahnutie priaznivého stavu časti krajiny.

Prípadné zachovanie súčasného právneho stavu znovu otvorí otázku nárokov na náhradu ujmy. Pre neštátnych vlastníkov pôdy požiadavka na finančnú náhradu nie je okrem chránených území európskeho významu povinná, ale len nárokovateľná a to v rámci disponibilných finančných prostriedkov určených na aktívnu ochranu prírody z rozpočtu MŽP SR. Štátnu stratégiu ochrany prírody a nadrad'ovanie práva na priaznivé životné prostredie nad iné využitie však nie je možné stavať iba na uvedomelom prístupe vlastníkov.

Okrem vynútiteľnosti dodržiavania vlastníckych práv k pozemkom je zásadným problémom výkonu vlastníckych práv rozdrobenosť pozemkov, spoluvlastníctvo k pozemkom a roztrieštenosť vlastníctva, obzvlášť k pozemkom poľnohospodárskej pôdy. Štatisticky vyjadrené, priemerná výmera pozemkov v

extraviláne je 0,45 ha, s priemerným počtom 12-15 spoluvlastníkov na parcelu. Priemerný počet parciel pripadajúci na jedného vlastníka je 12 parciel, 50-55 % vlastníkov je nezistených, alebo si z titulu problémov s preukazovaním vlastníckeho práva k malým výmerám najmä mimo zastavaného územia obce neuplatňuje svoje práva (obnova dedičských konaní, geometrický plán, osvedčenie vlastníctva je finančne náročnejšie ako hodnota nadobudnutej nehnuteľnosti). Zjednodušene povedané, na Slovensku nemáme vlastníka, ale spoluvlastníkov pozemkov viac-menej rovnomerne rozmiestnených v celom extraviláne. Odlišná, priaznivejšia situácia je pri lesných pozemkoch, ktoré sú prevažne vo vlastníctve štátu, obcí, spoločenstiev, cirkvi. Lesné pozemky vo vlastníctve fyzických osôb sú menej roztriešené, s väčšou výmerou. Podobný stav ako pri poľnohospodárskej pôde je len na lesných pozemkoch, ktoré vznikli zalesňovaním lúk a pasienkov nevhodných pre poľnohospodársku veľkovýrobu.

Obr. 2.1: Parcely právneho stavu a chránené územie európskeho významu

Pri správe prírodných zdrojov, najmä poľnohospodárskej pôdy je najmä od roku 2004 zrejmy posun k uprednostňovaniu povzbudzujúcich ekonomických nástrojov. Povzbudzujúce nástroje sú zamerané na podporu aktivít zvyšujúcich ochranu nad limity stanovené platným právnym predpisom a ich viazanosť na starostlivosť o územie. Tieto nástroje sú zamerané na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie. Usmerňujú obhospodarovanie pozemkov s cieľom

zabezpečiť primeranú intenzitu obhospodarovania poľnohospodárskych úžitkových plôch (ochrana proti erózii pôdy), ako aj ochranu biotopov poloprírodných a prírodných trávnych porastov, ochranu, obnovu a výsadbu nelesnej drevinovej vegetácie, ochranu vodných a mokradňových biotopov vo forme jednoduchých a kontrolovateľných schém.

2.4 Projekty pozemkových úprav, obnova a zlepšenie ekologickej stability územia

Pozemkové úpravy sa vykonávajú na základe zákona 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom фонде a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov.

Pozemkové úpravy sa vykonávajú z dôvodov ak:

- je to potrebné na usporiadanie vlastníckych a užívacích pomerov a odstránenie prekážok ich výkonu vyvolaných historickým vývojom,
- je to potrebné v záujme obnovenia alebo zlepšenia funkcií ekologickej stability v územnom systéme a celkového rázu poľnohospodárskej krajiny alebo hospodárenia na pôde,
- je to potrebné na zriadenie verejnoprospešných zariadení, alebo zariadení spoločne využívaných vlastníckmi,

pričom dôvody pozemkových úprav môžu byť aj iné (§2 zákona č.330/1991 Zb.), ak sa v prípravnom konaní (§ 7 zákona) preukáže ich naliehavosť a odôvodnenosť.

Z obsahového hľadiska je tvorba a ochrana životného prostredia a správa prírodných zdrojov premietnutá v zmysle zákona 330/1991 Zb. do:

- miestneho územného systému ekologickej stability,
- všeobecných zásad funkčného usporiadania územia,
- zásad pre umiestnenie nových pozemkov.

Na účely pozemkových úprav sa vypracuje návrh miestneho územného systému ekologickej stability ako podklad na všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav (§9 ods.8 zákona č. 330/1991 Zb. v znení neskorších predpisov). Územný systém ekologickej stability (ÚSES) má zabezpečovať nadväznosť na ochranu prírody a krajiny.

Územný systém ekologickej stability je nástroj na ochranu prírody a organizáciu územia na základe krajinnookologického prístupu. Je zameraný na ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov, udržanie prirodzenej produkčnej schopnosti krajiny, zachovanie biodiverzity a zlepšenie životného prostredia. Základné ciele sú premietnuté v dokumentácii ochrany prírody, a to v Genereli nadregionálneho ÚSES, projektoch regionálneho ÚSES a projektoch miestneho ÚSES. Výsledkom dokumentov ÚSES je návrh prvkov ÚSES (biocentier, biokoridorov a interakčných prvkov) na rôznej hierarchickej úrovni a zabezpečenie ich fungovania, návrh legislatívnej ochrany prvkov ÚSES a návrh rámcovej koncepcie ekostabilizačných opatrení mimo prvkov ÚSES (zabezpečenie celoplošnej stabilizácie krajiny).

Návrhy všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav predkladá obvodný pozemkový úrad združeniu účastníkov, obci a orgánom uvedených v § 5, ods. 13. Námietky voči nim obvodný pozemkový úrad prerokuje so združením účastníkov a podľa výsledkov prerokovania rozhodne o ich schválení.

Samotná dokumentácia miestneho územného systému ekologickej stability pre účely pozemkových úprav teda neprechádza schvaľovacím procesom účastníkmi pozemkových úprav. Znižuje sa tak využiteľnosť a často aj dôveryhodnosť predkladaných návrhov rámcovej koncepcie ekostabilizačných opatrení vo forme interakčných prvkov, najmä po reálne premietnutom plošnom zábere priestorových parametrov navrhovaných prvkov územného systému ekologickej stability.

Tabuľka č.2.2: Výbrané priestorové parametre prvkov územného systému ekologickej stability

Minimálne šírky jednoduchého biokoridoru	lokálny	regionálny
Lesné spoločenstvá	15m	40m
Mokrade	20m	40m
Lúčne spoločenstvá	20m	50m
Stepné spoločenstvá	10m	20m

Všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav predstavujú návrhy:

- priestorového usporiadania pozemkov,
- funkčného využívania pozemkov,

- opatrení v záujme obnovenia alebo zlepšenia funkcií ekologickej stability,
- na zriadenie verejnoprospešných zariadení, alebo zariadení spoločne využívaných vlastníckmi,

v náväznosti na jestvujúce prvky územného systému ekologickej stability a technickej vybavenosti územia. Za všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav sa považujú aj schválené lesné hospodárske plány (§ 9, ods. 3 zákona č. 330/1991 Zb.)

Zabezpečenie ochrany a racionálneho využívania prírodných zdrojov, udržanie prirodzenej produkčnej schopnosti krajiny, zachovanie biodiverzity a zlepšenie životného prostredia je riešené :

- optimalizáciou funkčného využívania krajinných prvkov v správe poľnohospodárskych podnikov,
- funkčné využitie krajinných prvkov v správe lesného užívateľského celku sa riadi platným lesným hospodárskym plánom,
- návrhmi funkčného využitia poľnohospodársky, lesohospodársky a vodohospodársky nevyužívaných plôch bude účelovo viazané na rozvíjanie nevýrobných funkcií vo verejnom záujme alebo prospechom rozvoja obce a jej obyvateľov,
- funkčné využitie vodárenských tokov sa riadi osobitným právnym režimom, funkčné využitie ostatných vodných tokov sa bude riadiť návrhmi hydroekologického plánu povodia Popradu a Dunajca,

Pozemky, ktoré budú nositeľom verejných funkcií a spoločných záujmov (verejné zariadenia a opatrenia a spoločné zariadenia a opatrenia) vzniknú zmenou funkčného využitia častí krajiny a využitím štátnej pôdy. Krytie ďalších plošných požiadaviek znášajú všetci vlastníci pomerným úbytkom z výmery pozemkov. Vlastníctvo k týmto pozemkom zostane zachované formou spoluvlastníctva (vytvorí sa podiel na spoločných zariadeniach), alebo so súhlasom vlastníkov môžu prejsť na inú osobu (štát, obec, združenie zriadené na správu takýchto zariadení).

Očakávaným dôsledkom deklarovanej spoločenskej požiadavky na zabezpečenie verejných funkcií a spoločných záujmov, udržanie a zlepšenie stavu životného prostredia v prevádzkovej praxi je aj spôsob ekonomického zabezpečenia.

Schválené všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav nahrádzajú rozhodnutie o využití územia. Schválený lesný hospodársky plán sa považuje za všeobecné zásady funkčného usporiadania územia na lesných pozemkoch v obvode pozemkových úprav. Zásady pre umiestnenie nových pozemkov ustanovujú kritériá, ktoré budú pri novom usporiadaní

zohľadňované (kritérium primeranosti pôvodných a nových pozemkov), navyiac sa dohodou účastníkov pozemkových úprav upravujú aj špecifické podmienky zohľadňujúce organizáciu pôdneho fondu – teda užívanie pozemkov.

2.5 Funkčné využívanie plôch, ich vzťah k pozemkovým úpravám a pozemkovému vlastníctvu

Všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v zmysle §9 ods. 10 zákona 330/1991 Zb. riešia najmä:

- a) dopravné pomery a technické vybavenie územia,
- b) územné vplyvy rozvoja nepoľnohospodárskych činností,
- c) rozhraničenie lesnej pôdy a poľnohospodárskej pôdy, najvhodnejší spôsob využitia poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, zachovanie a zvyšovanie jej úrodnosti a produkčných schopností a ochranu pred znehodnotením,
- d) požiadavky na tvorbu miestneho systému ekologickej stability, požiadavky na ochranu prírody a jednotlivých prírodných zdrojov a pamiatkovej starostlivosti,
- e) potrebu úpravy vodného režimu,
- f) zmeny v štruktúre poľnohospodárskych podnikov a lesných podnikov,
- g) súvislosti so susednými katastrálnymi územiaми alebo obvodymi pozemkových úprav.

Pri plánovaní a rozhodovaní o využívaní krajiny, jej ochrane a starostlivosti o ňu je potrebné definovať funkčné využívanie krajinných prvkov podľa správy príslušných výsekov krajiny:

- krajinné prvky v správe poľnohospodárskeho podniku,
- krajinné prvky v správe lesného užívateľského celku,
- nepoľnohospodárske a nelesné plochy v obvode projektu pozemkových úprav.

2.5.1 Základné typy funkčného využívania plôch, význam a poradie funkcií

Základné typy funkčného využívania plôch z pohľadu pozemkových úprav sú:

- produkčné,
- ochranné,

- regulačné,
- dopravné,
- technické,
- pre verejný záujem.

Prioritné funkčné využívanie plôch môže v sebe obsahovať aj požadované funkčné využitie. Napríklad prioritne produkčná funkcia má požadovanú aj regulačnú funkciu, takýto funkčný typ bude označený ako regulačno-produkčný.

Zmyslom takéhoto členenia plôch je správne popísať požiadavky účastníkov pozemkových úprav na funkčné využitie plôch. Individuálna požiadavka poľnohospodárskeho podniku na využitie ornej pôdy v svahovitom území nad obcou vyvoláva celospoločenskú požiadavku na jej ochranu pred eróziou a spoločný záujem obyvateľov obce žijúcich pri potoku o jeho reguláciu. Podľa potrieb a naliehavosti sa určia priority jednotlivých požiadaviek.

Tabuľka č. 2.3

<i>Typ</i>	<i>Charakteristika funkčného využitia plôch z hľadiska pozemkových úprav</i>
Produkčný	Prioritným funkčným využívaním poľnohospodárskych a lesných úžitkových plôch je produkcia biomasy. Podrobnejšie ju môžeme deliť na fytoprodukčné, dendroprodukčné a zooprodukčné funkčné využitie.
Ochranný	Prioritným funkčným využívaním plôch je ochrana prírody, životného prostredia a jeho zložiek (vzduch, voda, pôda).
Regulačný	Prioritným funkčným využívaním plôch je regulácia pohybu vody a materiálu v krajine, čiastočne aj pohyb vzduchu (zmena rýchlosti vetra).
Dopravný	Prioritným funkčným využívaním plôch je dopravné zabezpečenie poľnohospodárskej a lesnej výroby.
Technický	Prioritným funkčným využívaním plôch je obslužné zabezpečenie poľnohospodárskej a lesnej výroby.
Pre verejný záujem	Prioritným funkčným využívaním plôch je uspokojovanie celospoločenských a čiastočne aj skupinových potrieb (rekreácia, cestovný ruch).

2.5.2 Krajinné prvky v správe poľnohospodárskych podnikov a optimalizácia ich funkčného využívania

Zmeny v priestorovom usporiadaní a funkčnom využívaní poľnohospodárskych úžitkových pôd predovšetkým ornej pôdy v hospodárskych obvodoch poľnohospodárskych podnikov sú navrhované s cieľom zavedenia poľnohospodárskych výrobných postupov smerujúcich k ochrane životného prostredia formou:

- najvhodnejšieho spôsobu využitia poľnohospodárskej pôdy,
- zachovania a zvyšovania úrodnosti pôdy, jej produkčných schopností a ochranu pred znehodnotením,
- úpravy vodného režimu.

Podľa stanovenia miery potrieb a naliehavosti opatrení (kap. 5.2.1) navrhujeme stupňovité zmeny prioritného a požadovaného funkčného využívania plôch ornej pôdy.

Požadované ochranné a regulačné funkčné využívanie na produkčných plochách poľnohospodárskej pôdy je premietnuté do návrhu spoločných zariadení a opatrení určených predovšetkým na ochranu pôdy a protipovodňovú ochranu. Od ich realizácie sa očakáva najmä:

- obmedzenie alebo odstránenie erózných procesov, transportu splavenín a ich sedimentácie,
- spomaľovanie odtoku vody,
- zvýšenie infiltrácie a akumulácie vody v pôde a na jej povrchu,
- protipovodňová ochrana sídelných, dopravno-technických a vybavenostných prvkov krajiny

Prostriedky, ktoré je možné využiť na zlepšenie najmä odtokových pomerov z povodia sú jednak povahy biologickej, jednak technickej, resp. biotechnickej. Navrhované opatrenia spravidla nadväzujú najmä na vodné a mokrad'ové biotopy alebo nelesnú drevinovú vegetáciu, ktoré zároveň môžu byť prvkami ÚSES (predovšetkým biokoridory a interakčné prvky). Prednostne sa navrhuje využitie funkcií lesov a spoločenstiev drevín a trvalých porastov v krajine (vid' projekt revitalizácie lesných ekosystémov na území TANAP-u a revitalizácie lesných ekosystémov a spoločenstiev drevín v predhorí Tatier pri tvorbe a ochrane jednotlivých zložiek životného prostredia).

Tabuľka č. 2.4

<i>Krajinné prvky v správe poľnohospodárskeho podniku</i>		<i>Funkčné využívanie plôch</i>		
		<i>Prioritné</i>	<i>Požadované</i>	<i>Tolerované</i>
Parcelné bloky poľnohospodárskych úžitkových pôd v užívaní vlastníkov, alebo nájomcov	Orná pôda	produkčné	ochranné regulačné	
	Chmeľnice			
	Vinice			
	Sady			
	Záhrady			
	Trvalé trávne porasty	produkčné	ochranné, regulačné	pre verejný záujem
Súčasti hospodárskych obvodov poľnohospodárskych podnikov	Poľné cesty	dopravné	ochranné	pre verejný záujem
	Plochy so zariadením pre vodné závlahy	regulačné	produkčné	ochranné
	Plochy so zariadením pre odvodnenie	regulačné	produkčné	ochranné
	Poľné hnojiská, kompostiská silážne jamy, močkovkové záchytky	technické	ochranné	
	Ochranné pásma vodných zdrojov	ochranné regulačné	regulačné ochranné	produkčné, pre verejný záujem
	Vodné a mokrad'ové biotopy	regulačné ochranné	ochranné regulačné	produkčné, pre verejný záujem
	Nelesná drevinová vegetácia	ochranné regulačné	regulačné ochranné	produkčné, pre verejný záujem
	Biotopy prírodných a poloprírodných trávnych porastov	ochranné	regulačné pre verejný záujem	produkčné
Chránené územia	ochranné	regulačné pre verejný záujem	produkčné	

Tabuľka č. 2.5: Podrobnejšie členenie poľnohospodárskeho funkčného využitia na parcelných blokoch ornej pôdy je poľnohospodárske - produkčné (vo vzťahu k pozemkomornej pôdy predovšetkým fytoprodukčné)

<i>Poľnohospodárske úžitkové plochy: orná pôda</i>	<i>Funkčné využívanie plôch</i>		
	<i>Prioritné</i>	<i>Požadované</i>	<i>Tolerované</i>
bez potreby opatrení	produkčné		ochranné, regulačné
s potrebou opatrení	produkčné	ochranné, regulačné	
s naliehavosťou opatrení	ochranné, regulačné	produkčné	

Osobitné postavenie vo vzťahu k poľnohospodárskym produkčným plochám má ochrana vodných zdrojov, existencia odvodnení a závlah. Pri ochrane vodných zdrojov je prioritnou vodoochranná funkcia (kvalita a kvantita vodného zdroja). Miera tolerancie produkčnej funkcie je vyjadrená stupňovanou ochranou vodného zdroja predovšetkým proti plošnému znečisteniu a priamemu zaústeniu dráhy sústredeného povrchového odtoku.

Na odvodnených a zavlažovaných pozemkoch (pokiaľ je odvodňovací alebo zavlažovací systém funkčný) je požiadavkou zachovanie drenážnej funkcie, prípadne ich rekonštrukcia v dôsledku zemných prác spojených s realizáciou spoločných zariadení a opatrení (poľné cesty, protierózne opatrenia, výsadba vegetácie).

Súčasťou hospodárskych obvodov poľnohospodárskych podnikov môžu byť aj poľnohospodársky nevyužívané pozemky. Tieto plochy je vhodné využiť pre zachovanie a obnovu prírodného prostredia formou:

- budovania a udržiavania biotopov,
- výsadby drevín (revitalizácia verejných priestranstiev, výsadba medzí, alejí, vetrolamov),
- obnovy pôvodného genofondu,
- revitalizačné úpravy korýt potokov a brehových porastov,
- posilnením chránených území prírody,
- sanáciou divokých skládok odpadov.

Navrhované opatrenia predpokladajú, že správcovstvo krajiny v hospodárskych obvodoch poľnohospodárskych podnikoch zabezpečí užívateľ pozemkov. Činnosť, ktorú v nich vykonáva sa musí riadiť ustanoveniami platnej legislatívy (minimálne opatrenia). Opatrenia, ktoré nevyplývajú z bežného obhospodarovania, ale vedú k zachovaniu a zlepšeniu súčasného funkčného potenciálu je potrebné navrhovať ako spoločné zariadenia a opatrenia. Tento postup umožní transparentnú transformáciu vlastníckych vzťahov k nim, včítane stanovenia primeranej náhrady za obmedzenia bežného obhospodarovania.

Potrebný plošný záber na tieto spoločné zariadenia a opatrenia by mal znášať predovšetkým štát, obec a spoločenstvá a to výmerou pozemkov ktoré v minulosti plnili tieto a podobné funkcie (neknihované pozemky, strže, močiare a pod.). Tieto plochy je možné využívať aj ako produkčné, s

cieľným uplatnením hospodárskych opatrení na ovplyvňovanie funkčného potenciálu (tvorba biomasy)

2.5.3 Optimalizácia funkčného využívania krajinných prvkov v správe lesného užívateľského celku

Tabuľka č. 2.6

<i>Krajinné prvky v správe lesného užívateľského celku</i>		<i>Funkčné využívanie plôch</i>		
		<i>Prioritné</i>	<i>Požadované</i>	<i>Tolerované</i>
Lesné pozemky jedného alebo viacerých vlastníkov v spoločnom užívaní	Hospodárske_lesy	produkčné	ochranné, regulačné	pre verejný záujem
	Lesy na mimoriadne nepriaznivých stanoviskách	ochranné regulačné	pre verejný záujem	produkčné
	Ochranné lesy ostatné	ochranné regulačné	pre verejný záujem	produkčné
	Lesy osobitného určenia	pre verejný záujem ochranné regulačné		produkčné
	Plochy nad hornou hranicou lesa	pre verejný záujem ochranné regulačné		
	Lesné škôlky Lesné semenné plantáže	produkčné	ochranné	
Súčasti hospodárskych obvodov lesných užívateľských celkov	Rozdeľovacie prieseky, lesné cesty, lesné sklady	dopravné technické	ochranné regulačné	pre verejný záujem
	Lesné pozemky bez porastov	ochranné regulačné		produkčné, pre verejný záujem
	Vodné a mokradňové biotopy	regulačné ochranné	ochranné regulačné	produkčné, pre verejný záujem
	Nezalesnené pozemky v lesoch	ochranné regulačné	pre verejný záujem	

Funkčné využívanie územia v lesných užívateľských celkoch sa riadi platným lesným hospodárskym plánom, ktorý nahrádza všeobecné zásady funkčného usporiadania územia na lesných pozemkoch. Vo vzťahu k projektom pozemkových úprav sa riešia:

- zmeny v priestorovom usporiadaní lesných pozemkov (rozhraničenie lesnej pôdy a poľnohospodárskej pôdy),
- zmeny v štruktúre lesných podnikov, pokiaľ dôjde pri transformácii vlastníctva lesných pozemkov k zmenám v užívateľských celkoch.

Modely hospodárenia v lesoch sa odvíjajú od zásad vyhotovenia lesných hospodárskych plánov na LHC, ktorých súčasťou sú ekologické prieskumy (väzba na funkcie ochrany a regulácie a verejný záujem - požiadavky na ochranu prírody a jednotlivých prírodných zdrojov). Proces tvorby lesných hospodárskych plánov je viazaný na spoluprácu s vlastníkmi, užívateľmi alebo správcami lesných pozemkov. Tvorba lesných hospodárskych plánov a projektov pozemkových úprav sú priestorové plánovacie procesy, kde priestorové usporiadanie a funkčné využitie určuje lesný hospodársky plán a prípadné požiadavky na zmeny v štruktúre lesných podnikov rieši projekt pozemkových úprav.

2.5.4 Funkčné využívania krajinných prvkov nepoľnohospodárskej a nelesnej pôdy v obvode projektu pozemkových úprav

Vodné plochy, zastavané plochy a ostatné plochy s prioritným technickým funkčným využívaním projektom pozemkových úprav nemenia svoje funkcie. Zvyčajne sú aj v súčasnosti vyjadrené vo forme pozemkov katastra nehnuteľností a činnosti v nich a ich ochranných pásmach sa riadia príslušnými právnymi a technickými predpismi. Projektom pozemkových úprav sa riešia najmä nesúlady údajov katastra nehnuteľností a skutočného stavu (chybné zákresy v mape katastra nehnuteľností, majetkoprávne vysporiadanie nepremietnutých zmien priestorových parametrov dopravných a technických objektov – rozšírenie miestnych komunikácií a pod.)

Požiadavky na funkčné využívanie nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov delíme podľa prevládajúcich záujmov na:

- skupinový záujem,
- verejný záujem.

Tabuľka č. 2.7

<i>Nepoľnohospodárske a nelesné plochy v obvode projektu pozemkových úprav</i>		<i>Funkčné využívanie plôch</i>		
		<i>Prioritné</i>	<i>Požadované</i>	<i>Tolerované</i>
Vodné plochy	rieky, náhony, priehrady a iné nádrže (umelé aj prírodné), prieplyvy, otvorené odpadové kanály, rybníky, potoky s chovom rýb	ochranné regulačné technické	pre verejný záujem produkčné	
Zastavané plochy	diaľnice, cesty, železnice, miestne komunikácie, dráhy, letiská a prístavy	dopravné	ochranné regulačné technické	
Ostatné plochy	parky, verejné, súkromné okrasné záhrady, chatové a záhradkárske osady, športové, zdravotné, rekreačné, kultúrne a historické areály	pre verejný záujem	ochranné regulačné	
	rašeliniská, štrkoviská, hliniská, lomy, opustené a devastované pozemky	produkčné	ochranné regulačné	
	Skládky komunálneho odpadu	technické	ochranné regulačné	
	Energovody a produktovody a ich ochranné pásma	technické	ochranné regulačné	produkčné
	Spoje a telekomunikácie a ich ochranné pásma	technické	ochranné regulačné	produkčné
	Vodné a mokrad'ové biotopy	regulačné ochranné	ochranné regulačné	produkčné, pre verejný záujem
	Nelesná drevinová vegetácia	ochranné regulačné	regulačné ochranné	produkčné, pre verejný záujem

2.5.5 Skupinový záujem funkčného využívania nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov

Vo vzťahu k pozemkovým úpravám sú často uplatňované skupinové požiadavky súvisiace s využitím dopravných, sídelných a technických plôch (chatové a záhradkové osady, športové areály a rekreačné zariadenia a ich prístupové cesty). Požiadavky nadväzujú na funkčné využitie plôch spravidla vyňatých z obvodu pozemkových úprav a určených na iné ako hospodárske využitie.

Skupina účastníkov pozemkových úprav požaduje zabezpečenie, alebo zlepšenie dopravných pomerov (budovanie alebo rekonštrukcia účelových komunikácií pre sprístupnenie chatových a záhradkových osád, športových a rekreačných areálov), alebo zlepšenie stavu životného prostredia (likvidácia nelegálnych skládok, výsadba izolačnej, sídelnej a verejnej zelene) na iných pozemkoch ako sú ich vlastné.

2.5.6 Verejný záujem funkčného využívania nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov

Plochy poľnohospodársky využívanej pôdy sú vedené v evidencii pôdných blokov a dielov pôdných blokov (LPIS). Ide o poľnohospodársku pôdu, ktorá bola k 30. júnu 2003 udržiavaná v dobrom poľnohospodárskom stave. Poľnohospodárska pôda podliehajúca útlmu, alebo poľnohospodárska pôda, ktorá nespĺňala podmienku dobrého poľnohospodárskeho stavu je v katastri nehnuteľností naďalej vedená ako poľnohospodárska pôda.

Nesúlad medzi evidenciou poľnohospodárskych a lesných pozemkov katastra nehnuteľností a evidenciou poľnohospodárskych a lesných pozemkov v rezortných informačných systémoch sa odhaduje na približne 350 000 ha pôdy. Prevažnú väčšinu tejto výmery zaberajú tzv. biele plochy a neverifikovaná poľnohospodárska pôda. Tieto plochy sú vyradené z poľnohospodárskej a lesnej výroby. Predstavujú osobitný typ priestorového funkčného rozporu a môžu zohrať kľúčovú úlohu pri zvyšovaní ekologickej stability územia z hľadiska ochrany pôdy a regulácie pohybu vody v krajine.

Medzi najzávažnejšie problémy limitujúce účinné využitie potenciálu funkcií, ktoré tieto plochy poskytujú je rozpor medzi spoločenskou objednávkou na zvýšenie ekologickej stability krajiny a jej ekonomické krytie.

2.6 Ekonomické zabezpečenie verejného záujmu

Nutnou podmienkou zásahu do vlastníckych a užívacích práv účastníkov pozemkových úprav pri návrhoch priestorového usporiadania a funkčného využívania územia vo verejnom záujme je deklarovanej spoločenskej potreby a hodnotenie návrhov z hľadiska ich prospechu pre verejnosť.

Spoločenská objednávka verejnoprospešných funkcií je v projekte pozemkových úprav zohľadnená v návrhoch vhodného priestorového usporiadania a funkčného využívania pozemkov v obode pozemkových úprav. Spoločenskú objednávku verejnoprospešných funkcií zabezpečujú účastníci

pozemkových úprav. Jej realizácia je naviazaná na ekonomické zabezpečenie deklarovanej spoločenskej potreby.

V súčasnosti pretrváva nesúlada medzi spoločenskou objednávkou verejnoprospešných funkcií a ich finančným zabezpečením. Preto je potrebné aby sa vlastníkom alebo správcom týchto pozemkov, ktorý budú prinášať spoločnosti významnú službu zabezpečila spoločensky prijateľná miera zisku.

Na krytie spoločenskej objednávky zabezpečenia verejnoprospešných funkcií slúži systém dotácií, náhrad ujmy, oslobodenia od dane a pod. Tento systém však v súčasnosti nie je možné považovať za plne funkčný. Napríklad chýba dostatočné ekonomické zabezpečenie funkcie netrhového charakteru v ochranných lesoch a lesoch osobitného určenia.

2.6.1 Princípy ochrany a tvorby životného prostredia a zabezpečenie starostlivosti o životné prostredie

Opatrenia rozlišujeme na tie, ktoré sú už ustanovené v platnej legislatíve a na tie opatrenia, ktoré nevyplývajú zo súčasných princípov bežného obhospodarovania. Pre vlastníka (užívateľa) pozemkov znamenajú rôznu úroveň obmedzenia alebo finančnej straty.

Tabuľka č. 2.8:

<i>Legislatívna ochrana územia</i>		<i>Opatrenia nad limity legislatívnych obmedzení</i>	
Zákazy a obmedzenia (odradzovacie nástroje)		Požiadavky (povzbudzujúce ekonomické nástroje)	
väzba na právne predpisy a sankcie za ich nedodržavanie	kompenzácia náhrad za obmedzenie bežného obhospodarovania	udržateľné lesné hospodárstvo	verejnoprospešné investície
		rozvoj vidieka	agroenvironmentálna podpora
Viazaná na celé územie		Viazané podľa účelového využitia územia	

Agroenvironmentálna podpora je snahou o integráciu agrárnej a environmentálnej politiky s cieľom ekologizácie hospodárenia v poľnohospodárskej krajine, ochrany základných zložiek životného prostredia, biologickej rozmanitosti, prírodného a kultúrneho dedičstva. Agroenvironmentálna podpora sa viaže na fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe a na plochu

poľnohospodársky využívanej pôdy vedenú v evidencii pôdných blokov a dielov pôdných blokov, ktorá bola k 30. júnu 2003 udržiavaná v dobrom poľnohospodárskom stave. Prostredníctvom IACS-u sa uskutočňuje kontrola využívania podporovanej poľnohospodárskej pôdy, ktoré musí byť v súlade so správnou poľnohospodárskou praxou.

Na rozdiel od dotačnej agroenvironmentálnej podpory súkromného podnikania požadovanie kompenzácie náhrad za obmedzenie bežného obhospodarovania je len náhradou za obmedzenie hospodárenia spôsobené štátom. Kompenzácia náhrad je povinná len pri chránených územiach európskeho významu, v národnej sieti chránených území je nárokovateľná. Štát dlhodobo tieto nárokovateľné záväzky neplní.

Verejnoprospešné investície pre udržateľné lesné hospodárstvo sú viazané na lesné pozemky a súvisia s obnovou produkčného potenciálu poškodených lesov, zlepšením ekologickej a sociálnej hodnoty lesov. Lesy predstavujú základný krajnotvorný a ekostabilizačný prvok v krajine. Presadzovanie polyfunkčného obhospodarovania lesov a ochrana potenciálu ich funkcií je riešená lesným hospodárskym plánom.

Ťažisko požiadaviek na riešenie funkčných rozporov prírodných podmienok a požadovaného spôsobu využitia v obvode pozemkových úprav sa tak sústreďuje na:

- krajinné prvky v správe poľnohospodárskeho podniku,
- nepoľnohospodárske a nelesné pozemky (neverifikovaná poľnohospodárska pôda)

Povzbudzujúce nástroje usmerňujú predovšetkým obhospodarovanie poľnohospodárskych úžitkových plôch. Verejným prospechom je prevencia, eliminácia alebo minimalizovanie vplyvov poľnohospodárskej činnosti na životné prostredie. Majetkový prospech – platba za dodržiavanie agroenvironmentálnych opatrení vzniká užívateľovi pozemkov.

Osobitné postavenie z hľadiska ochrany pôdy a regulácie pohybu vody v krajine majú prírodné krajinné prvky s priamou väzbou na plány spoločných zariadení a opatrení:

- nelesná drevinová vegetácia,
- vodné a mokradňové biotopy,
- biotopy prírodných a poloprírodných trávnych porastov.

Tieto krajinné prvky môžu byť súčasťou hospodárskych obvodov poľnohospodárskych pozemkov. Predpísaná starostlivosť o ne je podmienkou poskytnutia agroenviromentálnej podpory.

Pokiaľ tieto krajinné prvky nie sú súčasťou hospodárskych obvodov je možné ich rozlíšenie aj na:

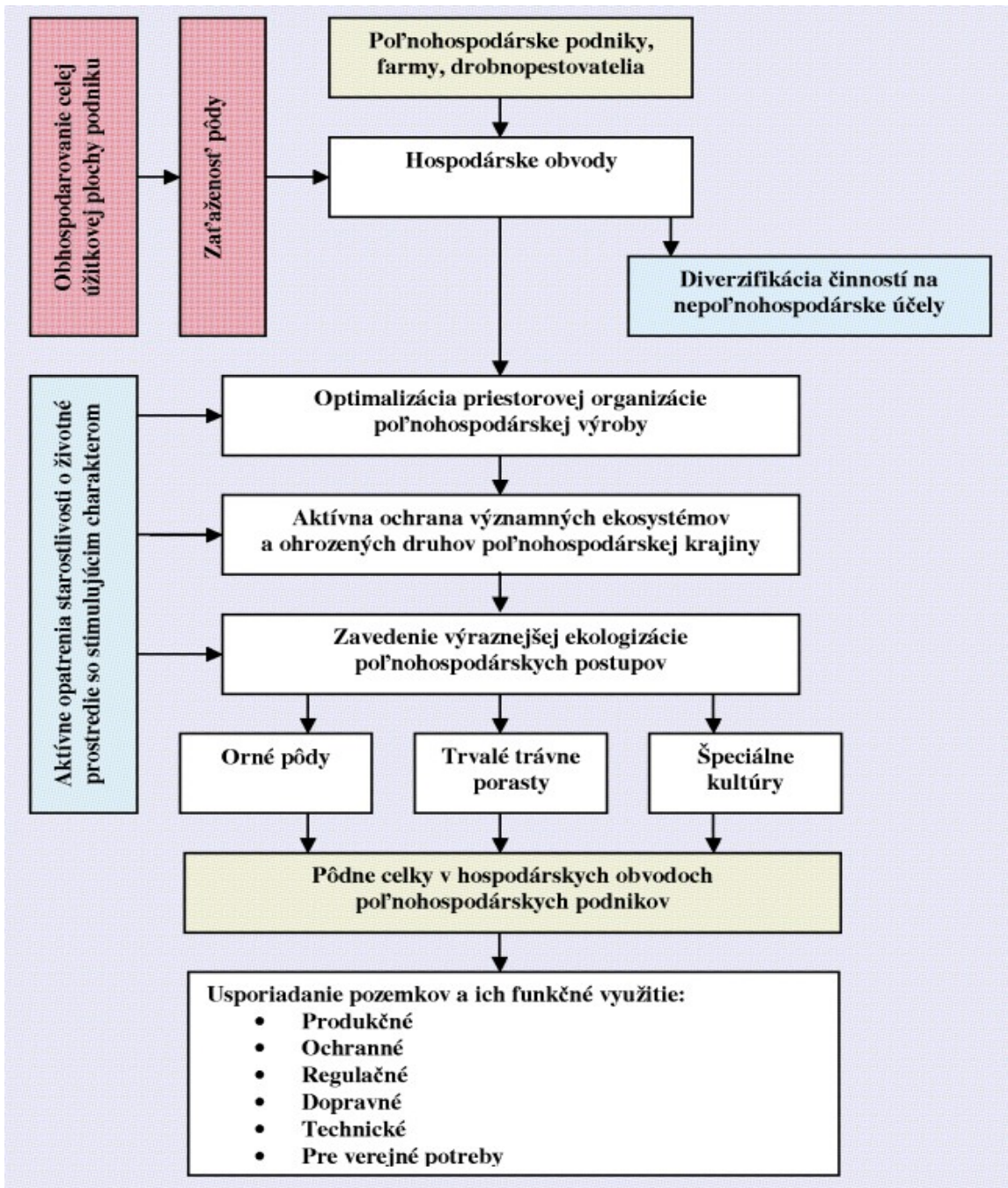
- opustené produkčné pôdy znehodnotené náletom drevín,
- zamokrené pozemky v miestach akumuláčnych zón,
- devastované plochy,
- nelesná drevinová vegetácia mimo hospodárskych obvodov poľnohospodárskych podnikov.

Tieto plochy spravidla nemajú užívateľov alebo správcov. Existujú snahy preniesť starostlivosť bez dostatočného ekonomického zabezpečenia na vlastníkov pozemkov, hoci nie je jasné, prečo by mal vlastník na vlastné náklady riešiť napr. odstraňovanie inváznych drevín o expanziu ktorých sa vôbec nepričinil.

Aj bez zmien v štátnej stratégii ochrany prírody a tvorby životného prostredia je vo verejnom záujme využiť spravidla pozitívne zmeny funkčného využívania týchto plôch (z hľadiska ochrany pôdy a regulácie pohybu vody) a na základe všeobecnej dohody vlastníkov pôdy, jej užívateľov a správcov území vytvoriť podmienky pre využitie potenciálu predovšetkým ochranných a regulačných funkcií.

Zosúladením požiadaviek na vhodné funkčné využívanie poľnohospodárskych úžitkových pôd, nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov s návrhmi lokalizácie spoločných zariadení a opatrení sa vytvorí jednotný rámec a záväzná osnova plánov spoločných zariadení a opatrení.

Činnosti vykonávané v chránených územiach prírody a krajiny, spoločných zariadeniach a opatreniach sú upravené konkrétnymi zákonnými normami a vymedzenými kompetenciami. Prioritným funkčným využitím je ochrana, regulácia a napĺňanie verejných potrieb. Správu pozemkov, ktorých vlastníkom sa stáva štát, prevádza štát na osobu podľa určenia využitia. Z tohto dôvodu je dôležité docieľiť územnú jednotu správcovstva a presadenie funkčne integrovaného obhospodarovania pozemkov pre spoločné zariadenia a opatrenia.

Obr.2.2: Všeobecná schéma vytvorenia podmienok pre dlhodobú a efektívnu poľnohospodársku činnosť podmienenú povzbudzujúcimi ekonomickými nástrojmi

Tabuľka č. 2.9:

<i>Plochy v obvode projektu pozemkových úprav</i>	<i>Funkčné využívanie plôch</i>		
	<i>Prioritné</i>	<i>Požadované</i>	<i>Tolerované</i>
Parcelné bloky poľnohospodárskych úžitkových pôd v užívaní vlastníkov, alebo nájomcov	produkčné	ochranné regulačné	pre verejný záujem
Súčasti hospodárskych obvodov poľnohospodárskych podnikov	ochranné regulačné dopravné technické		produkčné, pre verejný záujem
Lesné pozemky jedného alebo viacerých vlastníkov v spoločnom užívaní	produkčné ochranné regulačné pre verejný záujem	ochranné regulačné pre verejný záujem produkčné	pre verejný záujem produkčné
Súčasti hospodárskych obvodov lesných užívateľských celkov	ochranné regulačné dopravné technické	ochranné regulačné pre verejný záujem	pre verejný záujem produkčné
Spoločné zariadenia a opatrenia	ochranné regulačné dopravné technické pre verejný záujem	ochranné regulačné dopravné technické pre verejný záujem	produkčné

Spoločné zariadenia a opatrenia tak môžu zároveň zabezpečovať verejný záujem o udržanie a zlepšenie stavu životného prostredia, ochranu prvkov vybavenosti územia, ako aj spoločné hospodárske záujmy účastníkov pozemkových úprav. Vlastníctvo pozemkov určených na spoločné zariadenia a opatrenia a účel ich využitia nabáda k vytváraniu verejno-súkromných partnerstiev za účelom ich správy. Takýto postup by umožnil odstrániť systémové nesúlady medzi výkonom správy a požiadavkou nezávislej kontrolnej činnosti (správu chránených území bez dostatočného finančného krytia a ich kontrolu vykonávajú organizácie rezortu životného prostredia).

Majetkový prospech zo zabezpečenia správy spoločných zariadení a opatrení pri zachovaní ich účelu je motivujúcim faktorom zvýšenia záujmu účastníkov pozemkových úprav pri spolupodieľaní sa na tvorbe rozvojových programov využitia územia.

Systemové finančné zabezpečenie nákladov na správu pozemkov určených na spoločné zariadenia a opatrenia v súčasnosti nie je dostatočné (čiastočne sa uplatňuje cez opatrenia pre rozvoj vidieka, ochranu prírody a regionálny rozvoj).

Alternatívne finančné zdroje je možné získať z:

- platby za verejnoprospešný úžitok,
- oslobodenie od dane,
- produkčné využitie,
- hospodársky rozvoj nevýrobných funkcií.

Platby za verejnoprospešný úžitok sú obťažne vyčísliteľné. Musia byť podmienené uplatňovaním metodických postupov na vyjadrenie významnosti spoločenských požiadaviek.

Tento proces nie je v bežnej praxi zaužívaný. Príkladom môže byť povinnosť správcov lesov zlepšovať vodohospodárske pomery v povodí alebo povinnosť vlastníkov a užívateľov pozemkov v susedstve ciest vykonať potrebné opatrenia na ochranu ciest – bez kompenzácie nákladov.

Od roku 2005 sa uplatňuje nový zákon o miestnych daniach a poplatkoch, kam patria aj dane z nehnuteľností, t.j. z pozemkov a stavieb. Všeobecná sadzba dane z pozemkov je 0,25 % zo základu dane, ktorý sa ale zvýšil na trojnásobok. Správcami tejto dane sú, v intenciách fiškálnej decentralizácie mestá a obce, ktoré rozhodujú o jej výške individuálne, obyčajne v závislosti od potrieb naplňania svojich rozpočtov. So súhlasom vlastníkov je možné previesť vlastníctvo k spoločným zariadenia a opatreniam na obec, alebo obec môže byť významným účastníkom verejno-súkromných partnerstiev. To vytvára priestor pre znižovanie daňového zaťaženia.

Hospodárske využitie pozemkov určených na spoločné zariadenia a opatrenia (napr. účelové pestovanie biomasy na výrobu energie) a hospodársky rozvoj nevýrobných funkcií (rozvoj rekreačných a relaxačných činností) úzko súvisí s podporovanou diverzifikáciou činností podnikateľských subjektov v poľnohospodárstve.

Opatrenia založené na polyfunkčnom využívaní pozemkov pre spoločné zariadenia a opatrenia (ochrana, regulácia, produkcia) predpokladajú využitie ochranných a regulačných funkcií drevín. Navrhovaná druhová skladba drevín bude smerovať k zvýšenému zastúpeniu drevín využiteľných na energetické účely. Stanovenie podmienok pestovania energetických drevín zohľadní záujmy zachovania pôvodných, domácich druhov (jelša, vrbá).

Podporná politika v SR v otázkach využívania biomasy je nedostatočná, výkupné ceny energie vyrobenej z obnoviteľných zdrojov energie sú nízke. Garancia výkupu je len na jeden rok, čo nezabezpečuje stabilitu investícií v tejto oblasti. Z hľadiska reálnych možností nie je možné stavať na podpore štátu, ale zabezpečovať spotrebu na komunálnej úrovni.

Preto je nevyhnutná podpora vytvárania komunálnych účelových verejno-súkromných partnerstiev účastníkov pozemkových úprav pri energetickom využívaní drevín, ale aj ich pestovaní. Zapojenie užívateľov pôdy do správy pozemkov spoločných zariadení a opatrení vytvára možnosti náhrady za nútené obmedzenia užívateľa vo verejnom záujme.

3. Vyhraničenie záujmového územia

3.1 Vyhraničenie územia podľa KÚ

Riešené územie sa nachádza v Prešovskom kraji, v okresoch Poprad a Kežmarok. Plošne je vymedzené obvodmi projektov pozemkových úprav, ktoré ležia vo veternou kalamitou narušených čiastkových povodiach. Za dotknuté (záujmové) územie sa považujú aj časti povodí ležiace nad obvodmi pozemkových úprav.

Riešené územie pozemkových úprav je vymedzené pôsobnosťou obvodných pozemkových úradov Poprad a Kežmarok. Sú do neho zaradené len projekty pozemkových úprav v území ohrozenom následkami veternej kalamity. Územie, ktoré bolo v novembri 2004 postihnuté veternou kalamitou zasahuje do katastrálnych území 21 obcí. V okrese Poprad bolo zasiahnutých 13 obcí a v okrese Kežmarok bolo zasiahnutých 8 obcí (viď Príloha č.1).

3.2 Vyhraničenie územia podľa hydrologických celkov (mikropovodia)

Územie každého k.ú. sme pre potreby projektov pozemkových úprav definovali širším okolím na základe hydrologických celkov podľa vodohospodárskej mapy. Základnou jednotkou sú mikropovodia.

Mikropovodie je charakterizované ako elementárna homogénna hydrologická jednotka so spoločnou zbernou oblasťou a odtokom. Každé mikropovodie má svoje identifikačné číslo. Je vyhraničené na základe priebehu vrstevníc a spádových kriviek - reliéfovo-hydrologických vzťahov. Charakterizované sú najmä smermi a intenzitou základných reliéfových a hydrologických procesov.

Vyhraničenie na základe mikropovodí umožňuje posúdiť každé katastrálne územie na základe širších súvislostí, ktoré vplyvajú na režim jeho odtoku. Jedno mikropovodie môže vplyvať na viaceré susediace k.ú, keďže administratívna hranica nie je vždy totožná s prirodzenou hranicou mikropovodia.

Mapové vyjadrenie vzťahov mikropovodí a predmetných katastrálnych území sa nachádza v prílohe tohto dokumentu.

4. Zdrojové údaje

4.1 Zdrojové údaje pre tvorbu digitálneho modelu reliéfu (DMR)

Vstupné údaje pre projekt pozemkových úprav v území ohrozenom možnými následkami veternej kalamity a dotknutého územia boli získané z týchto zdrojov (v poradí od menej presných metód po metódy presnejšie):

- satelitné údaje diaľkového prieskumu Zeme
- vektorizácia vrstevníc z topografických (lesníckych porastových) máp 1: 10 000
- fotogrametrické spracovanie leteckých meračských snímok, snímková mierka 1:27 000
- fotogrametrické spracovanie leteckých meračských snímok, snímková mierka 1:7 000
- geodetické účelové meranie polohopisu a výškopisu

Z týchto zdrojov bolo vygenerované výškové bodové pole vo forme súradníc x,y,z . Dôležitou súčasťou vstupných údajov pre tvorbu DMR boli 3D líniové, príp. plošné objekty, ktoré reprezentovali bariéry pri modelovaní povrchového toku. Išlo najmä o cestné a železničné úseky, kanály, násypy a iné antropogénne prvky získané kontaktnými metódami zberu údajov. Tieto údaje boli navyše doplnené o priebeh vodných tokov z geodeticky meraných profilov ako aj z porastových máp.

Pri samotnom modelovaní reliéfu sa preferovali body z výškového bodového poľa, ktoré bolo získané presnejšími metódami. Tie sa dopĺňali o body získané z menej presných metód (vektorizované vrstevnice a pod.), najmä v lokalitách, kde nebolo možné získať výškové bodové priamym meraním alebo fotogrametricky (napr. lesné polohy na svahoch).

4.2 Ortofotomapy

Pre účely získavania komplexných údajov o krajinej pokrývke bolo v roku 1998 vykonané letecké snímkovanie so snímkovou mierkou 1:7000 a s rozlíšením 0,20m/pixel. Zostavené priestorové modely boli využité pre získavanie podrobných údajov o výškopise, ortorektifikovaných snímok a tvorbu digitálnych ortofotomáp. Tie sa stali podkladom pre miestne komisionálne prešetrovanie nesúlador medzi údajmi evidovanými v katastri nehnuteľností a skutočným stavom zisteným účelovým meraním polohopisu.

Ortofotomapy boli vyhotovené aj z archívnych leteckých meračských snímok z roku 1949. Ako podklad pre ortorektifikáciu bol použitý skôr vyhotovený digitálny model reliéfu. Ako vlícovacie body boli využité body na identických objektoch. Snímkova mierka bola rôzna. Výsledné rozlíšenie vzhľadom na nízku kvalitu snímok a snímkovú mierku bolo zvolené 1m/pixel. Napriek tomu majú výsledné ortofotomapy vysokú výpovednú schopnosť o využívaní územia pred kolektivizáciou.

4.3 Údaje o pôde a využívaní pôdy

4.3.1 Infiltračná schopnosť pôd

Infiltračné vlastnosti podložia spolu typom povrchu a morfometriou reliéfu sú hlavnými faktormi, ktoré ovplyvňujú odtokový režim v krajine. Poznanie infiltračných vlastností pôdneho krytu a podložia sú preto dôležitou súčasťou pri lokalizovaní vodoochranných opatrení. Hydropedologické vlastnosti záujmového územia boli digitálne spracované a dodané spoločnosťou Equis spol. s r.o. v rámci výskumného projektu (Šujan a kol., 2005) “Vysoké Tatry – Projekt pozemkových úprav, Hodnotenie infiltračných vlastností pôdy”. V rámci tohto projektu boli v záujmovom území priestorovo vyčlenené lokality s rovnakými infiltračnými vlastnosťami pôdy, prevedené do digitálneho tvaru. Celkovo bolo na študovanom území vyčlenených päť typov infiltračných schopností pôdy podľa stupňa infiltrácie vody do podložia za jednotku času:

1. veľmi nízka až nízka
2. nízka
3. stredná
4. vysoká
5. veľmi vysoká

4.3.2 Bodová (ekonomická) produkčná schopnosť pôd a BPEJ

Produkčný potenciál pôd SR sa hodnotí bodovými hodnotami relatívnej bonity. Je v rozpätí od 1 do 100 bodov, pričom lepšie pôdy majú vyššiu bodovú hodnotu. Bodová hodnota sa určuje na základe BPEJ (bonitovaná pôdno-ekologická jednotka) príslušnej pôdy, ktorá sa odvodzuje z hodnotenia klímy, pôdneho typu, pôdotvorného substrátu, zrnitosti, obsahu skeletu, hĺbky pôdy, svahovitosti a expozície

svahu. Údaje v digitálnom tvare sú zabezpečované Výskumným ústavom pôdoznalectva a ochrany pôdy (VÚPOP) a Výskumným ústavom ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VUEPP).

4.3.3 Druhy pozemkov – vlastnosti povrchu

Pre účely generálnych všeobecných zásad funkčného usporiadania územia projektov pozemkových úprav postihnutých veternou kalamitou v okresoch Poprad a Kežmarok boli spracované druhy pozemkov z podkladov katastra nehnuteľností. Výsledkom boli zjednotené areály parciel vo vektorom tvare s rovnakou hodnotou druhu pozemku. Podrobný popis spracovania je popísaný v prílohe č. 3.

5. Metodika

5.1 Metodické postupy vypracovania návrhov všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav

Predmetom riešenia generálnych všeobecných zásad funkčného usporiadania územia je územie postihnuté následkami a možnými dôsledkami veternej kalamity z 19. novembra 2004 vo Vysokých Tatrách, v ktorých sa vykonávajú činnosti spojené s urýchlením projektov pozemkových úprav v zmysle uznesenia vlády SR č.1246/2004 z 15.12.2004 a informácie o projekte na spracovanie následkov veternej kalamity z 19. novembra 2004 (UV-4805/2005) z 9. marca 2005.

Cieľom všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode projektu pozemkových úprav je vhodné priestorové usporiadanie pozemkov, ich funkčné využívanie a zachovanie produkčnej, ekostabilizačnej, biologickej, ekonomickej a inej funkcie u subjektov podieľajúcich sa na využívaní krajiny, jej zdrojov a na starostlivosti o krajinu.

Tieto ciele sa premietnu do zásad a opatrení, ktoré budú musieť povinne fyzické a právnické osoby pri výkone svojej činnosti dodržiavať, včítane určenia časového obdobia, pre ktoré sa návrhy vypracovávajú.

Návrhy opatrení smerujú k využívaniu funkčného potenciálu prvkov krajiny s cieľom zmiernenia a eliminácie nepriaznivo sa prejavujúcich javov (ochrana a regulácia územia).

Návrhy na zvýšenie ekologickej stability sa členia z obsahového a časového hľadiska na:

- základnú schému zvýšenia ekologickej stability,
- optimálny návrh pre zvolené časové obdobie.

5.1.1 Návrh ochranných opatrení v základnej schéme zvýšenia ekologickej stability

Ochranné opatrenia na poľnohospodársky využívannej pôde sa navrhujú nad limity stanovené predpisom, v súlade s podmienkami podporovaných agroenvironmentálnych schém pre zavedenie poľnohospodárskych výrobných postupov smerujúcich k ochrane životného prostredia najmä:

- ochrana proti erózii na poľnohospodárskej pôde,
- vytvorenie podmienok pre prijateľnú veľkosť pôdneho bloku ornej pôdy.

Maximálna veľkosť pôdneho bloku ornej pôdy na pôdach so svahovitosťou 3-10% nepresiahne 30 ha. Rozdelenie pôdneho bloku na pôdach so svahovitosťou 3-10% sa realizuje stabilizujúcimi pásmi:

- minimálne 10 m širokými,
- usporiadanými po vrstevnici,
- s rozstupom pásov do 200 m,
- s minimálnym počtom 5 pásov pre 30 ha pôdny blok,

vegetačný kryt pásov bude navrhovaný v závislosti od stanovenej miery potrieb a naliehavosti a úrodnosť pôdy v jednotlivých katastrálnych územiach. Navrhované pásy budú pozostávať z ďatelinotráv, tráv na semeno, drevinovej vegetácie, alebo ich kombinácií.

5.1.2 Návrhy regulačných opatrení v základnej schéme zvýšenia ekologickej stability

Tieto opatrenia budú doplnené regulačnými opatreniami na zachytenie erózneho odtoku na blokoch ornej pôdy. Pohyb vody je schematicky vyjadrený podľa Strahlerovho klasifikačného systému ako odtokové línie z vodnogravitačných areálov. Navrhované sú v šírke minimálne 5 m od línie odtoku, alebo brehovej čiary. Cieľom týchto opatrení je využiť vplyv vegetácie (najmä drevinovej) na reguláciu odtoku (protipovodňovú ochranu územia), vodnatosť tokov, kvalitu a hygienu vody.

Týmto riešením sa pri minimálnych záberoch ornej pôdy (pri optimálnom návrhu 1,5 % záber z celkovej výmery ornej pôdy v riešenom území) očakáva zníženie potenciálnej vodnej erózie (bez uvažovania faktorov ochranného účinku vegetácie a faktora účinnosti protieróznych opatrení o 10 %). Systém týchto opatrení predstavuje schému, ktorá sa zosúladí s požiadavkami účastníkov pozemkových úprav (najmä s užívateľmi pôdy) tak, aby jej realizácia zachovala poľnohospodársku činnosť, ale navyše podmieňovala vhodný spôsob obhospodarovania pozemkov. Podmienenie zmeny smeru

spracovania pôdy do smeru vrstevníc (orba, siatie, kultivačné a zberové práce) znižuje zmyv pôdy na svahoch so sklonom 2-7 % o 40 % (prevažná väčšina svahovitých blokov ornej pôdy), na svahoch so sklonom 7-12 % o 30 % a na svahoch so sklonom 12 až 18 % o 10 %.

Navrhované typy a lokalizácia opatrení nadväzuje na podporované opatrenia:

- ochrana vodných a mokraďových biotopov,
- nelesná drevinová vegetácia,
- zatrávňovanie ornej pôdy.

Obr. 5.1: Nelesná drevinová vegetácia na línii koncentrovaného pohybu vody v krajine. Výrazná deformácia kmeňa je spôsobená pôsobením prúdiacej vody, alebo pohybom pôdy

Ochrana vodných a mokraďových biotopov sa realizuje v súčinnosti so zatrávňovaním poľnohospodárskej pôdy a nelesnou drevinovou vegetáciou. Navyše sa požaduje zamedzenie vstupu a znečistenie pasúcimi sa zvieratami budovaním oplôtkových systémov z prírodných materiálov.

Nelesná drevinová vegetácia vo forme prírodných a poloprírodných ekostabilizačných prvkov priaznivo ovplyvňuje ekologickú stabilitu poľnohospodárskej krajiny. Úzko súvisí so zatrávňovaním ornej pôdy. Navrhované opatrenia, ktoré sa prekrývajú s plochami legislatívnej ochrany územia (ochranné pásma pozemných komunikácií, železníc, rozvodných zariadení a pod.) a plochami s

vybudovanými odvodňovacími zariadeniami budú navrhované v súlade s platnými technickými normami a bude predmetom generálneho plánu spoločných zariadení a opatrení.

Základná schéma zlepšenia ekologickej stability sa navrhuje v zmysle pripravovanej (vládou SR schválenej, ale doposiaľ NR SR neprijatej) novely zákona č. 330/1991 Zb., ktorá umožňuje oddelenie postupu schvaľovania naliehavých opatrení vykonávaných vo verejnom záujme v prípade náhlych prírodných úkazov od štandardných postupov schvaľovania jednotlivých etáp projektu. Bez schválenej právnej úpravy je potrebné zachovať postupy podľa platnej legislatívy, čo vzhľadom na počet účastníkov konania (vlastníci pozemkov a osoby, ktorých záujmy sú pozemkovými úpravami dotknuté) a spätosť s transformáciou vlastníckych vzťahov (najmä zostavenie a schválenie registra pôvodného stavu, schválenie zásad pre umiestnenie nových pozemkov) neumožňuje prijať naliehavé opatrenia v akceptovateľnom termíne. Cieľom skráteného postupu je vypracovať návrhy naliehavých opatrení, ich schválením definovať verejný záujem a realizáciu naliehavých a potrebných opatrení.

Súčasťou základnej schémy zlepšenia ekologickej stability je rozšírenie a zosúladenie projektov revitalizácie lesných ekosystémov na území TANAP-u a projektov pozemkových úprav vo vybraných katastrálnych územiach okresov Poprad a Kežmarok ohrozených potenciálnymi následkami veternej kalamity.

Rozšírením projektu revitalizácie lesných ekosystémov na území TANAP-u o lesné ekosystémy a spoločenstvá drevín v obvodoch pozemkových úprav sa vytvorili predpoklady pre vytvorenie jednotného, komplexného rámca pre obnovu lesných ekosystémov a spoločenstiev drevín na území TANAP-u, v jeho ochrannom pásme, ako aj v poľnohospodársky využívanom území predhoria Vysokých Tatier po riekou Poprad (na lesných pozemkoch sa premieta do obnovy lesného hospodárskeho plánu s predpokladaným termínom ukončenia február 2007).

Na základnú schému zlepšenia ekologickej stability bude nadväzovať návrh optimálneho priestorového usporiadania a funkčného využívania územia, ktorý vychádza z čiastkovo riešenej problematiky, jej prípadných korekcií a z určujúcich zámerov využitia krajiny. Určujúce zámery využitia krajiny sú aktivity vyplývajúce zo strategických cieľov, návrhov a odporúčaní premietnutých najmä v dokumentoch:

- Národný strategický plán rozvoja vidieka pre obdobie 2007-2013,
- Koncepcia ochrany prírody a krajiny,

- Agroenvironmentálny program SR,
- Sektorový operačný program poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka,
- Plán rozvoja vidieka Slovenskej republiky,
- Štúdiá trvaloudržateľného rozvoja Vysoké Tatry 2005.

Zpracovanie určujúcich zámerov zohľadní aj požiadavky obnovy a rozvoja Vysokých Tatier, podnety štátnych orgánov, samosprávnych orgánov, nevládných inštitúcií a občanov premietnuté v príslušných dokumentáciách (záväzná územnoplánovacia dokumentácia v regióne Vysokých Tatier). Zásadný dopad na reštrukturalizáciu vlastníckych vzťahov budú mať požiadavky posilňovania a zriaďovania úrodných centier cestovného ruchu. Aj z tohto dôvodu je vhodné oddeliť a prednostne zabezpečiť realizáciu priestorového usporiadania a funkčného využívania územia v obvode pozemkových úprav riešených obcí od samotného sceľovania pozemkov.

5.1.3 Nadväznosť všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvodoch pozemkových úprav na územný systém ekologickej stability

Zabezpečenie ochrany území navrhnutých a zaradených do siete Natura 2000, území národnej sústavy chránených území, ktorých charakter presahuje rámec lokálneho pôsobenia, ako aj strategické ciele rozvoja a ochrany prírody a krajiny, sú premietnuté najmä v dokumentácii ochrany prírody:

- regionálny územný systém ekologickej stability,
- krajinoekologický plán Tatry 2004,
- hydroekologický plán Popradu a Dunajca.

Návrh celoplošnej stabilizácie krajiny vychádza z potrieb a cieľov definovaných v týchto dokumentoch. Konceptne sú návrhy tvorby krajiny a ochrany zložiek životného prostredia a racionálneho využívania prírodných zdrojov vypracované v rámci všeobecných zásad funkčného usporiadania územia – základná schéma zlepšenia stavu životného prostredia.

Podmienky nového usporiadania a funkčného využívania, ktoré vyplývajú z pomerov hospodárskeho využívania pozemkov, prírodných pomerov a požiadaviek ochrany prírody a krajiny sa premietajú do pozemkov na spoločné zariadenia. Nakladanie s pozemkami na spoločné zariadenia je zákonom

obmedzené, teda nie je nevyhnutné v územnom systéme ekologickej stability zabezpečiť ďalšiu legislatívnu ochranu biocentier a biokoridorov, ktorých charakter nepresiahne rámec miestneho pôsobenia.

Legislatívna ochrana prvkov miestneho územného systému by mala byť uplatnená v prípade, že schválené všeobecné zásady funkčného usporiadania nedostatočne zmiernujú funkčné rozpory a naďalej dochádza k poškodzovaniu ľudského zdravia, prírody, kultúrnych pamiatok a životného prostredia nad mieru ustanovenú zákonom.

Krytie plošných potrieb pre spoločné zariadenia a opatrenia sa obmedzí na rozsah potrebný pre dosiahnutie požadovaného funkčného efektu. Cieľom je minimalizovanie záberov produkčných poľnohospodárskych pôd, najmä ornej pôdy.

Tabuľka č. 2.10

<i>Zoskupenie obvodov pozemkových úprav v zmysle uznesenia vlády SR č.1246/2004</i>		
Ochrana prírody a krajiny	Chránené územia európskeho významu, Národná sústava chránených území, Prvky územného systému ekologickej stability, ktorých charakter presahuje lokálny rámec pôsobenia	Pozemky poskytuje štát z jestvujúceho vlastníctva pozemkov, alebo ktoré nadobudne prostredníctvom SPF kúpou.
Udržanie prirodzenej produkčnej schopnosti krajiny, zachovanie biodiverzity a zlepšenie životného prostredia	Základná schéma zlepšenia ekologickej stability, Spoločné zariadenia a opatrenia	Pozemky poskytujú vlastníci pozemkov úbytkom z výmery pozemkov, s ktorými vstupuje vlastník do pozemkových úprav
Dokumentácia projektov pozemkových úprav	<i>Generálne všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvodoch pozemkových úprav</i>	
	<i>Generálne plány spoločných zariadení a opatrení</i>	

Miestne územné systémy ekologickej stability pre účely pozemkových úprav sa uplatnia ako nástroj hodnotenia zmeny ekologickej stability krajiny merateľnými ukazovateľmi. Uplatnením týchto postupov sa vytvoria podmienky, aby nebolo možné vlastníctvo zneužiť v rozpore so všeobecnými záujmami.

Tabuľka č. 2.11

Obvod pozemkových úprav podľa katastrálnych území - dokumentácia projektov pozemkových úprav	
Miestny územný systém ekologickej stability pre účely pozemkových úprav	Posúdenie základnej schémy zlepšenia ekologickej stability, vplyvu spoločných zariadení a opatrení na životné prostredie, Návrhy prvkov miestneho územného systému ekologickej stability (miestne biocentrá a biokoridory)
Register pôvodného stavu	Vyhotovenie zoznamu vlastníkov a užívateľov pozemkov, Stanovenie hodnoty pozemkov a trvalých porastov v obvode pozemkových úprav, Výčíslenie nárokov jednotlivých vlastníkov na vyrovnanie
Všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav	Určujúce zámery využitia krajiny, Korekcie základnej schémy zlepšenia ekologickej stability, Priestorové usporiadanie a funkčné využívanie pôdne ucelených jednotiek užívateľov a správcov pôdy
Zásady pre umiestnenie nových pozemkov	Dohoda vlastníkov upravujúca špecifické podmienky, Kritériá primeranosti pôvodných a nových pozemkov, Krytie potrieb pre spoločné zariadenia a opatrenia Nakladanie s pozemkami na spoločné zariadenia

5.2 Analýzy a modelovanie využitím počítačových technológií

5.2.1 Tvorba DMR a odvodených morfometrických parametrov reliéfu

Reliéf resp. topografickú plochu je v súčasnosti prostredníctvom počítačov možné modelovať (aproximovať) dostatočne presne a následne z takýchto modelov, tzv. digitálnych modelov reliéfu (DMR), odvodzovať nové informácie o procesoch a javoch, ktoré prebiehajú na zemskom povrchu.

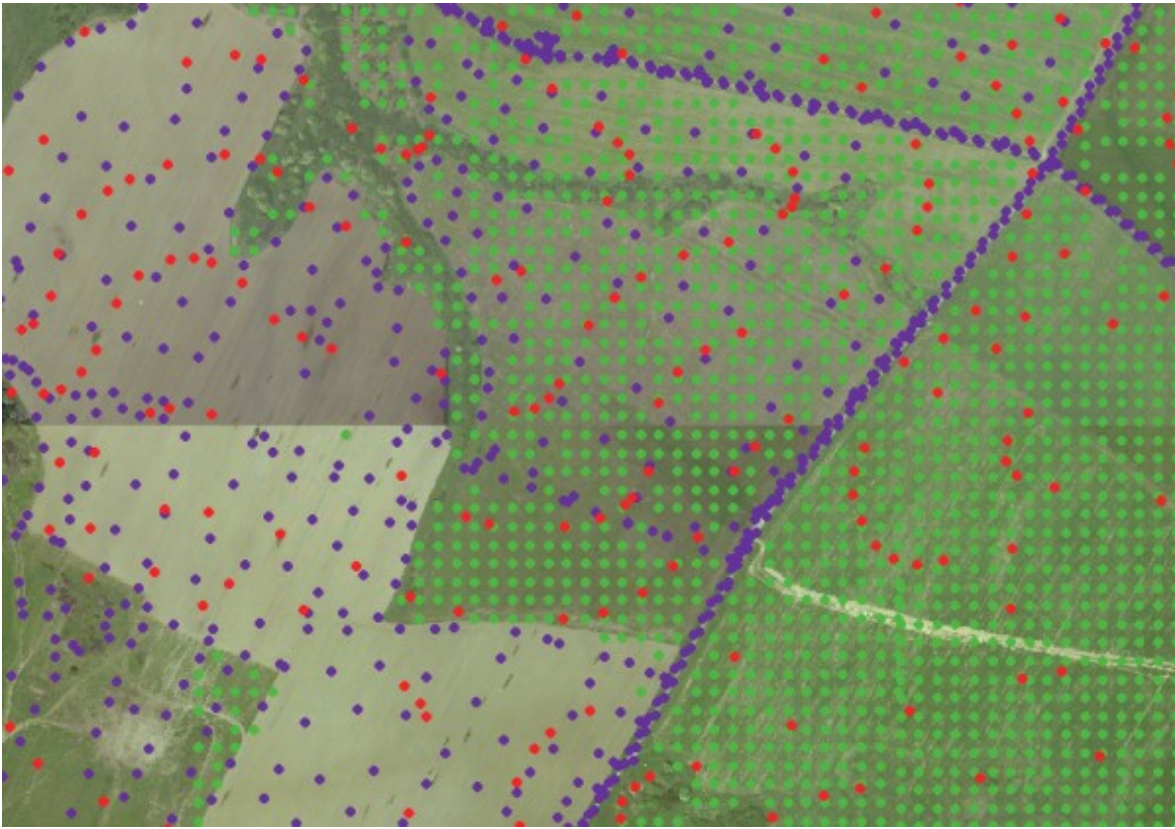
Hlavným účelom digitálneho modelu reliéfu je prostredníctvom jeho morfometrických a doplnkových morfometrických parametrov určiť vlastnosti reliéfu ako sú sklony a orientácie reliéfu voči svetovým stranám, formy reliéfu a v návaznosti na to prebiehajúce fyzikálne procesy v krajine (tendencia smeru a pohybu a dynamika pohybu vody a materiálu v krajine). Namodelované morfometrické parametre sú základným vstupom do erózných modelov ako aj do modelov energeticko-bilančných vzťahov reliéf-aktívny povrch. Kvalita dosiahnutých výsledkov preto vo výraznej miere závisí od kvality namodelovaných morfometrických parametrov.

Vstupné údaje pre projekt pozemkových úprav v študovanom území ohrozenom možnými následkami veternej kalamity a dotknutého územia boli získané z týchto zdrojov (v poradí od menej presných metód po metódy presnejšie):

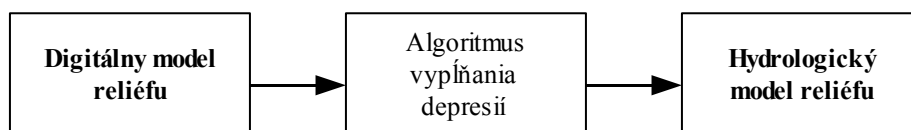
- satelitné údaje diaľkového prieskumu Zeme
- vektorizácia vrstevníc z topografických máp 1: 10 000
- fotogrametrické spracovanie leteckých meračských snímok, snímková mierka 1:27 000
- fotogrametrické spracovanie leteckých meračských snímok, snímková mierka 1:7 000
- geodetické meranie polohopisu

Pri samotnom modelovaní reliéfu sa preferovali body z bodového poľa, ktoré bolo získané presnejšími metódami. Tie sa dopĺňali o body získané z menej presných metód (vektorizované vrstevnice a pod.), predovšetkým v lokalitách, kde nebolo možné získať výškové bodové priamym meraním alebo fotogrametricky (napr. lesné polohy na svahoch). Z primárneho výškového bodového poľa doplneného o 3D línie (bariéry a vodné toky, vid' Obr. 5.2) bol v prostredí geografického informačného systému modelovaný rastrový digitálny model reliéfu s rozlíšením rastra 5 m. Na základe tohto modelu ako aj ortofotosnímkov bolo spätne editované bodové pole, t.z. odstránené hrubé chyby, príp. doplnené, resp. odobrané body z bodového poľa (napr. cestné priepusty, kanály a pod.). Z takto editovaného a pripraveného bodového poľa bol opäť modelovaný DMR.

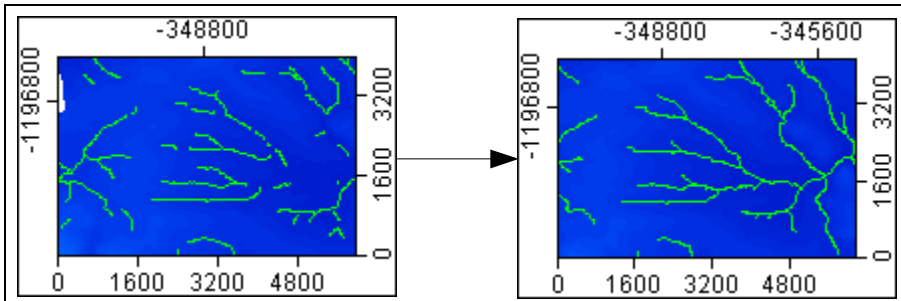
Pri modelovaní topografickej plochy sa okrem dosiahnutia čo najlepšej výškovej presnosti bral do úvahy aj tzv. aspekt "hladkosti" namodelovanej topografickej plochy. "Hladkosť" reliéfu hrá dôležitú úlohu pri modelovaní ďalších morfometrických parametrov (napr. dĺžka svahu) ako aj procesov, pri ktorých reliéf vystupuje ako limitujúci činiteľ (napr. modelovanie vodnej erózie). Vychádza sa z použitia vhodne zvolenej interpolačnej funkcie a tým dosiahnutia čo najuspokojivejších výsledkov.

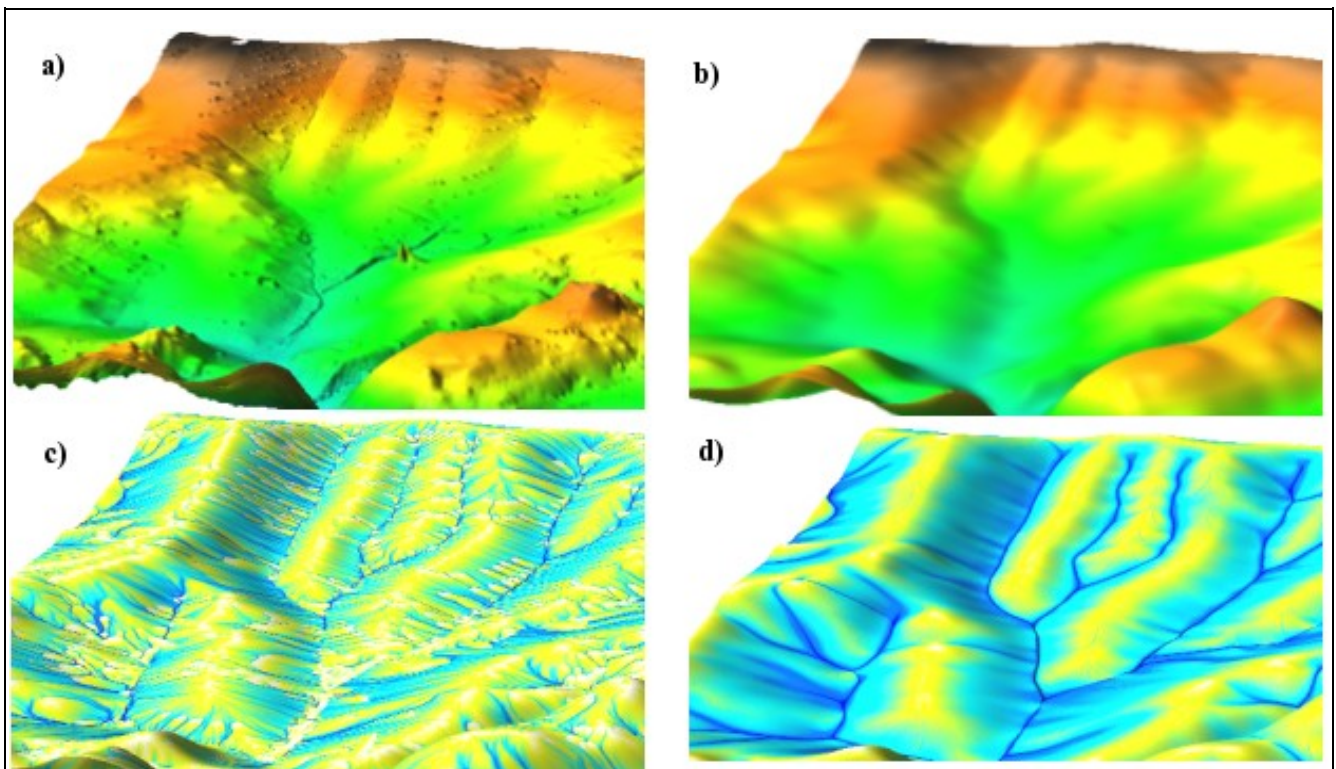
Obr. 5.2: Výškové bodové pole nad ortofotomapou - geodeticky merané (zobrazené modro-fialovou) a fotogrametricky merané (zelenou), ktoré nahradili pôvodné body výškopisu z vrstevnicového poľa (červenou farbou)

Obr.5.3 Schéma vytvorenia hydrologického modelu z digitálneho modelu reliéfu

Obr. 5.4: Sieť kanálov povrchového odtoku vygenerovaná z digitálneho modelu reliéfu bez použitia algoritmov na tvorbu hydrologicky korektného modelu (vľavo) a s použitím algoritmov (vpravo)

Obr. 5.5: DMR v časti k.ú. Štrba modelovaný **a)** lineárnou interpoláciou, **b)** regularizovaným splajnom s tenziou a z týchto modelov generované hustoty spádových kriviek **c)** a **d)**

5.2.2 Modelovanie vodnej erózie

Potenciálnu vodnú eróziu (odnos pôdy) na poľnohospodárskej pôde možno stanoviť pomocou štandardného Wischmeier-Smith-ovho vzťahu, rovnice USLE, ktorá má nasledovný tvar:

$$G = R.K.L.S.C.P \quad (t.ha^{-1}.rok^{-1})$$

kde

G – strata pôdy eróznym splachom

R – faktor eróznej účinnosti dažďa

K – faktor náchylnosti pôdy na eróziu

S – faktor sklonu svahu

L – faktor dĺžky svahu

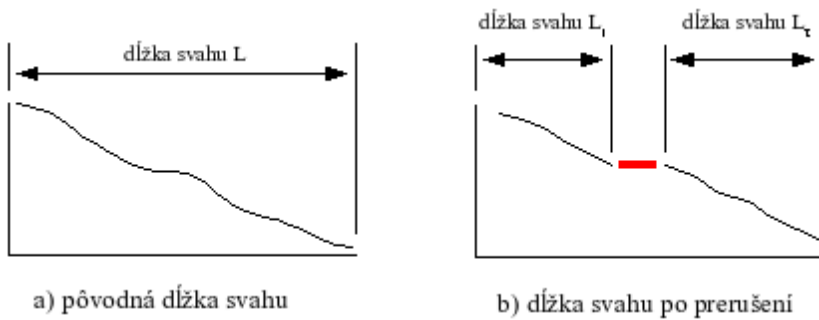
C – faktor ochranného vplyvu vegetácie

P – faktor účinnosti protieróznych opatrení (pokladal sa za konštantný)

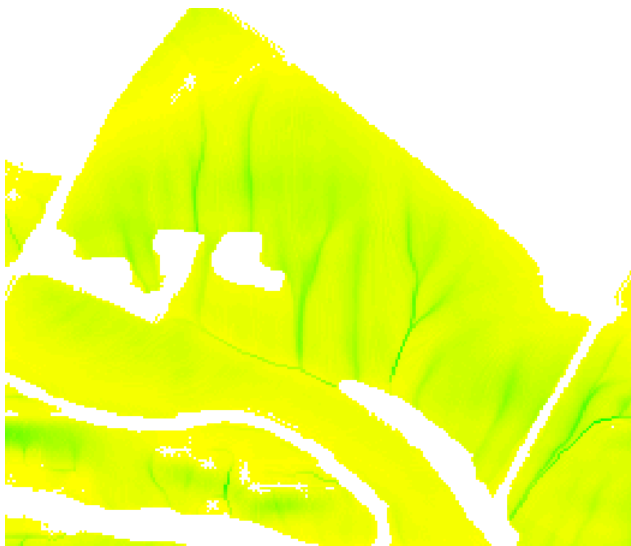
Hodnoty faktorov R a K boli prebraté z evidovaných údajov. Hodnoty faktora C boli stanovené na základe druhov pozemkov po miestnom šetrení v predmetnom KÚ a doplnené o údaje z terénneho prieskumu. Faktor LS bol vypočítaný z hydrologického digitálneho modelu reliéfu, pričom pre výpočet sa použila modifikovaná rovnica pre komplexný terén (Mitasova et. al. 2001). Faktor LS, ktorý reprezentuje topografický potenciál pre eróziu na svahu, je na rozdiel od klasickej podoby rovnice USLE vyjadrený funkciou príspevkovej plochy a sklonu svahu. Pri výpočte tohto faktora sa do úvahy brali taktiež bariérové prvky (líniové a plošné), ktoré prerušujú dĺžky svahov. Výpočet potenciálnej vodnej erózie sa modeloval iba pre plochy poľnohospodárskeho pôdneho fondu – samostatne pre ornú pôdu, ale aj pre ornú pôdu a trvale trávne porasty spolu.

Na základe poznania priestorového rozdelenia potenciálnej erózie je možné pristúpiť k lokalizovaniu a navrhovaniu opatrení potrebných pre ochranu pôdneho fondu, ktorá by viedla k minimalizácii erózných procesov na danom území. Efektívnosť lokalizácie opatrení je možné vyjadriť v relatívnych ukazovateľoch po opätovnom spočítaní erózie s uvažovanými opatreniami a jej porovnaní s iníciaľnými hodnotami. Z uvedenej rovnice vyplýva, že na relatívne malom území, akým je katastrálne územie, má najväčší vplyv na vysokú mieru erózie tzv. *topografický faktor*, čiže faktor sklonu a dĺžky svahu. Faktor K a najmä faktor R vykazuje na malom území zvyčajne malú priestorovú

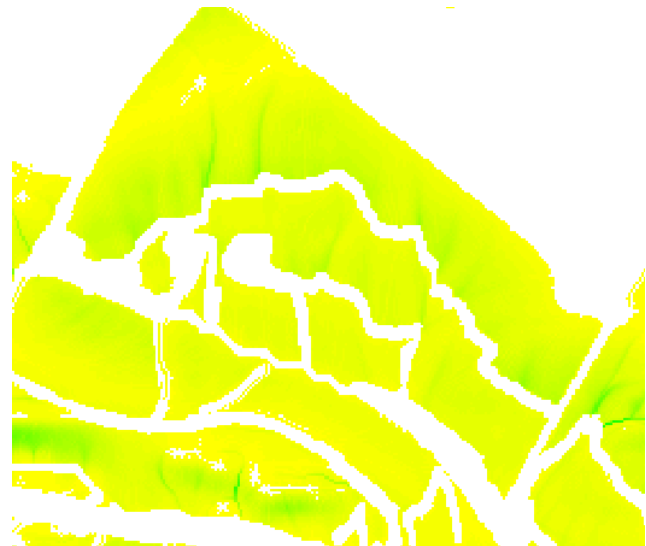
variáciu, ak nie je dané územie extrémne výškovo členité. Nakoľko aj sklon územia je daný prírodnými podmienkami, faktor dĺžky svahu je v podstate jediný faktor, ktorého modifikovaním môžeme aktívne zasahovať do procesu znižovania miery vodnej erózie.

Obr. 5.6: Principiálna schéma prerušenia dĺžok svahu

Obr.5.7 Potenciálna vodná erózia pre bloky poľnohospodárskej pôdy

Obr.5.8 Potenciálna vodná erózia pre bloky poľnohospodárskej pôdy po návrhoch opatrení (prerušené dĺžky svahov po 200m)

5.2.3 Priestorová lokalizácia problémových území z hľadiska prírodných hrozieb v nadväznosti na potrebu ich minimalizácie

Nevyhnutnou súčasťou projektu pozemkových úprav by mali byť navrhnuté také riešenia, ktoré by okrem iného zlepšovali súčasný stav životného prostredia. Pod pojmom zlepšovanie stavu životného prostredia sa myslí aj minimalizácia negatívnych prejavov prírodných procesov, ktoré pôsobia v kultúrnej krajine a v určitých situáciách spôsobujú rozsiahle škody (na poľnohospodárskom pôdnom fonde, komunikačných zariadeniach, v sídelnej štruktúre a pod.).

Vzhľadom na mierku a veľkosť záujmového územia, spravidla katastrálne územie, sú to hrozby, ktoré fungujú resp. sú lokálnej povahy. Medzi spomenuté prírodné hrozby, do ktorých je možné aktívne zasahovať (resp. minimalizovať ich prejav) patrí erózia – či už vodná alebo veterná, hrozba lokálnych povodní, zamokrenie, resp. ovplyvňovanie vlhkostných pomerov a pod.

Ak chápeme tieto hrozby systémovo a komplexne, je možné definovať systém vodo-regulačných a pôdoochranných opatrení, ktoré by v konečnom dôsledku napomáhali zlepšiť pôvodný stav (napr. minimalizovať mieru vodnej erózie, redukovať rozsah lokálnych povodní a pod.)

Vychádzajúc z odborných a výskumných štúdií sme stanovili/definovali päť faktorov, ktoré je nutné brať do úvahy v súvislosti s vodo-regulačnými a pôdoochrannými opatreniami a to:

potenciálna vodná erózia, formy reliéfu v nadväznosti na tendencie smeru a dynamiku pohybu vody a materiálu v krajine, potenciálna veterná erózia, oslnenie reliéfu (vplyv na mikroklimatické podmienky lokality) a hydropedologické vlastnosti pôd.

Klasifikáciou a syntézou uvedených faktorov môžeme priestorovo lokalizovať územia, kde sú potenciálne negatívne prejavy najmarkantnejšie a vyžadujú, za účelom ich minimalizácie, potrebu vykonania určitých opatrení. Tie sme z hľadiska naliehavosti rozdelili do dvoch resp. troch skupín – naliehavé opatrenia, s potrebou opatrení a bez opatrení.

Postup procesu priestorového vyčlenenia územia pre návrhy opatrení je schematicky vyjadrený na diagrame “*Schematický náčrt postupu priestorového vyčlenenia územia s naliehavými opatreniami a s potrebou opatrení*”. Do výsledného procesu vyčlenenia vstupuje päť parciálnych vstupov, ktoré sú klasifikované do troch kategórií na základe potenciálnej naliehavosti vykonania opatrení z hľadiska

vodohospodárskej a pôdoochrannej funkcie v krajine. Celý proces (vyhotovenie máp a databázová implementácia) pozostáva z nasledujúcich etáp – tvorba digitálneho modelu reliéfu (DMR) a hydrologického digitálneho modelu reliéfu (HDMR), výpočet potenciálnej vodnej erózie, priestorové vyčlenenie kategórií potenciálnej ohrozenosti veternou eróziou a vyčlenenie kategórií stupňa infiltrácie vody do podložia.

Keďže metodický postup tvorby DMR a modelovania potenciálnej vodnej erózie bol približený v predchádzajúcich dvoch kapitolách, v nasledujúcej časti uvádzame už iba postup pri mapovom vyhotovení zostávajúcich faktorov.

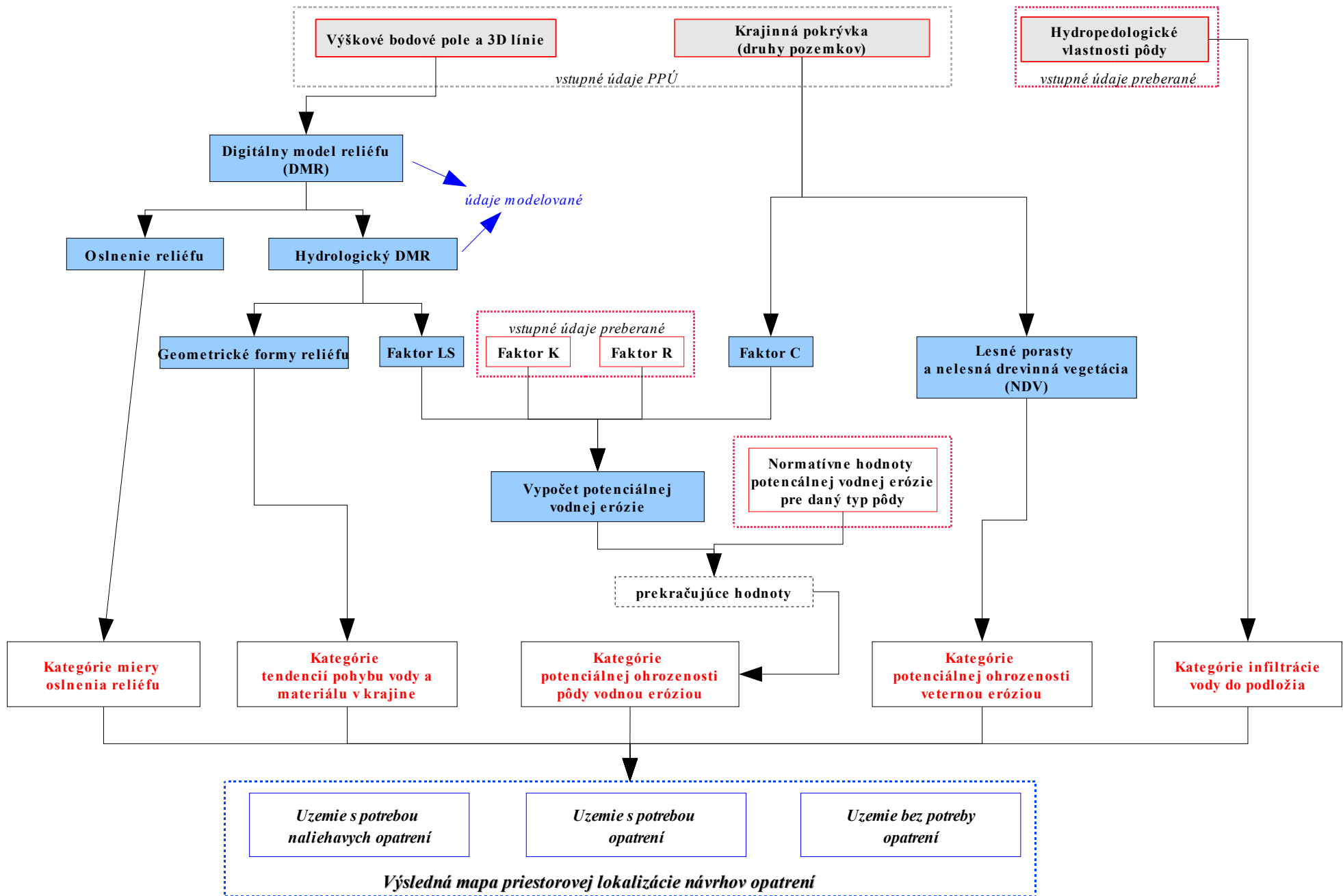
Formy georeliéfu (klasifikované krivosti)

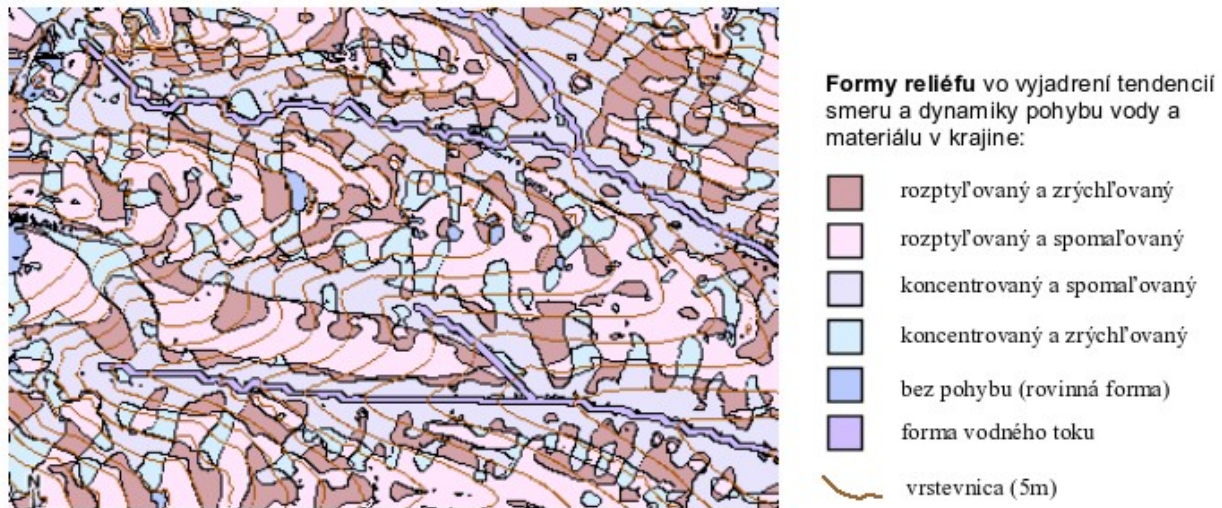
Z digitálneho modelu reliéfu boli vypočítané normálové a horizontálne krivosti. Tie boli reklasifikované, pričom ich vzájomnou kombináciou sa priestorovo vyčlenili geometrické formy reliéfu (konvexné a konkávne formy). Pre každú formu sú v zmysle literatúry (napr. Hrnčiarová, 2001) príznačné tendencie smeru a pohybu vody a materiálu ako aj ich dynamika. Do úvahy sa nebrali územia so sklonom menším ako 1° . Samostatne boli tiež vyčlenené existujúce vodné toky s územnou platnosťou rozlíšenia rastra (v tomto prípade 5m). Výsledkom bolo šesť foriem reliéfu charakterizovaných tendenciami pohybu vody a materiálu v krajine (obr. č.5.9):

- 1 – rozptýlený a zrýchlený
- 2 – rozptýlený a spomaľovaný
- 3 – koncentrovaný a zrýchľovaný
- 4 – koncentrovaný a spomaľovaný
- 5 – bez pohybu (rovinná forma)
- 6 – forma vodného toku

Forme reliéfu s koncentrovaným a zrýchľovaným pohybom bol pridelený atribút *naliehavé opatrenia*. Okrem rovinatej formy a formy vodných tokov, ktorým bol pridelený atribút bez potreby opatrení, nadobudli všetky ostatné formy atribút *s potrebou opatrení*.

Schematický náčrt postupu priestorového vyčlenenia územia s nalievavými opatreniami a s potrebou opatrení

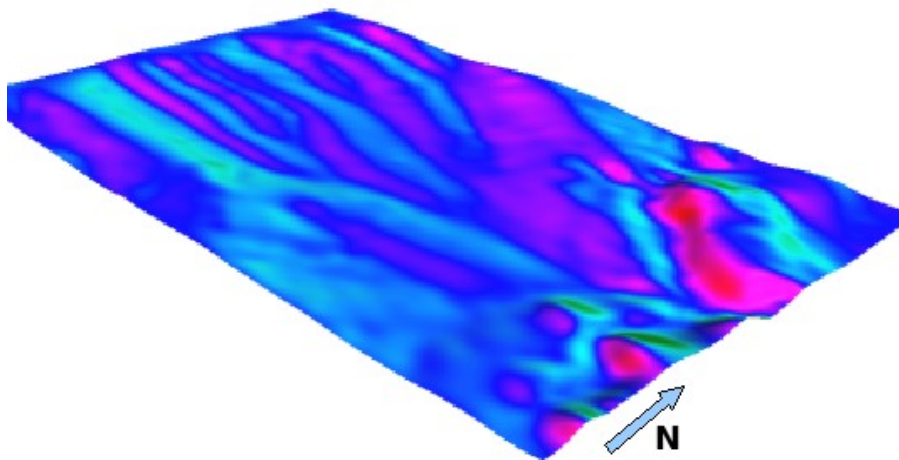

Obr. 5.9 Formy reliéfu – tendencie smeru a dynamiky pohybu vody a materiálu v krajine (príklad z územia Štrby)

Oslnenie reliéfu

Potenciálna miera oslnenia (potenciálny príkon priameho slnečného žiarenia) reliéfu bola stanovená na základe kombinácie parametrov sklonu a orientácie reliéfu a vychádzala z tabuľkových hodnôt. Stanovených bolo päť tried miery oslnenia reliéfu: veľmi dobré, dobré, stredné, nízke a veľmi nízke. Kategóriám veľmi dobré a dobré bol pridelený atribút s *potrebou opatrení* (vysoké zmeny v teplotnom a vlhkosťnom režime), ostatné kategórie ostali bez potreby opatrení.

Obr. 5.10 Potenciálna miera oslnenia reliéfu na príklade časti katastrálneho územia Štrby (červená farba reprezentuje veľmi dobre oslenené polohy, svetlo-modrá naopak polohy s veľmi slabým oslnením)

Priestorové vyčlenenie kategórií potenciálnej ohrozenosti veternou eróziou

Podkladom pre tvorbu tejto mapy boli údaje o druhoch pozemkov ako aj samotný terénny prieskum. Predpokladom bol fakt, že lesný porast ako aj nelesná drevinná vegetácia predstavujú bariéry v prúdení vzduchu a brzdia jeho erózne pôsobenie na pôdu. V prostredí GIS-u boli v okolí lesných porastov a nelesnej drevinnej vegetácie určené zóny, ktoré predstavovali územia chránené alebo čiastočne chránené proti eróznym účinkom vetra. Lokalitám nechráneným bol pridelený atribút “s potrebou opatrení”.

Vyčlenenie kategórií infiltrácie vody do podložia

Kategórie infiltrácie vody do podložia boli stanovené na základe infiltračných schopností pôdy a parametrov priepustnosti (cm.h^{-1}). Stanovené boli tri kategórie schopnosti infiltrácie: *nízka* (veľmi nízka a nízka), *stredná* (stredná) a *vysoká* (vysoká a veľmi vysoká - podľa tab.č 12). K týmto kategóriám bol následne stanovený atribút potreby naliehavosti opatrení, kde nízka miera znamenala potrebu naliehavých opatrení, stredná potrebu opatrení a vysoká infiltračná schopnosť znamenala žiadne opatrenia.

Tab. č. 12 Tabuľka infiltračných schopností pôd pre záujmové územie (Šujan a kol., 2005)

stupeň	rýchlosť infiltrácie		infiltračná schopnosť
	[cm.h^{-1}]	[mm.min^{-1}]	
1.	< 0.15	< 0.025	veľmi nízka
2.	0.15 ~ 1.5	0.025 ~ 0.25	nízka
3.	1.5 ~ 5.0	0.25 ~ 0.83	stredná
4.	5.0 ~ 15.0	0.83 ~ 2.5	vysoká
5.	> 15	> 2.5	veľmi vysoká

Výsledná mapa priestorovej lokalizácie návrhov opatrení

Výsledná mapa vznikla vzájomnou kombináciou kategórií jednotlivých kategorizovaných vstupov ako je to zobrazené na diagrame “Schematický náčrt postupu priestorového vyčlenenia územia s naliehavými opatreniami a s potrebou opatrení” metódou “*crosstabulation*” v prostredí GIS.

Vyčlenené areály boli implementované do databázového prostredia GIS-u. Areálom bol pridelený atribút plochy. Vzhľadom na rozlohu modelovaného územia sa pre kartografické účely vo finálnej mape *“Priestorová lokalizácia návrhov opatrení v území”* uvažovali len plochy s rozlohou väčšou ako 1000m².

Mapa priestorovej lokalizácie návrhov opatrení pre kalamitnú oblasť k.ú. okresov PP a KK sa nachádza v prílohe č.4 tohto dokumentu.

5.2.4 Vyčlenenie území z hľadiska produkčných schopností a náchylností pôdy na vodnú eróziu

Účelom tohto procesu bolo vyčleniť územia z hľadiska produkčných schopností pôdy, ktoré sú vzťahované na jednotky BPEJ a konfrontovať ich s prevládajúcou potenciálnou mierou erózie. Na základe toho ďalej určiť nakladanie s poľnohospodárskym pôdnym fondom, kde do úvahy by pripadali a) zábery PPF b) uskutočnenie opatrení na PPF resp. c) ponechanie súčasného stavu využívania PPF.

Vstupné údaje:

BPEJ - priestorovo vyhraničené jednotky BPEJ (Obr. 1)

Bodová hodnota – štatistická výnosnosť na danej jednotke BPEJ (Obr. 3)

Potenciálna erózia – modelovaná potenciálna miera vodnej erózie (5m)

Technologický postup:

Rastrový model potenciálnej erózie v absolútnych hodnotách v rozlíšení 5 m bol kategorizovaný do 5 tried podľa klasifikačnej schémy (Midriak,xxx). Tie boli následne prevedené do vektorovej formy, pričom jednotlivým plochám sa stanovili plošné výmery. Vykonan sa priestorový prienik a databázové spojenie tabuliek, pri ktorom ako základná referenčná jednotka slúžila BPEJ. Každé jednotke bol takto podľa prevládajúcej miery erózie pridelený/stanovený *atribút kategórie potenciálnej erózie* (Obr. 5.12).

Paralelne s týmto procesom sa taktiež stanovili tri *triedy bodových hodnôt produkčných schopností* pre dané katastrálne územie (Obr. 5.14), stanovené na základe váhových koeficientov (podľa plošnej výmery). Každá plošná jednotka BPEJ mala teda priradenú hodnotu od 1 po 3.

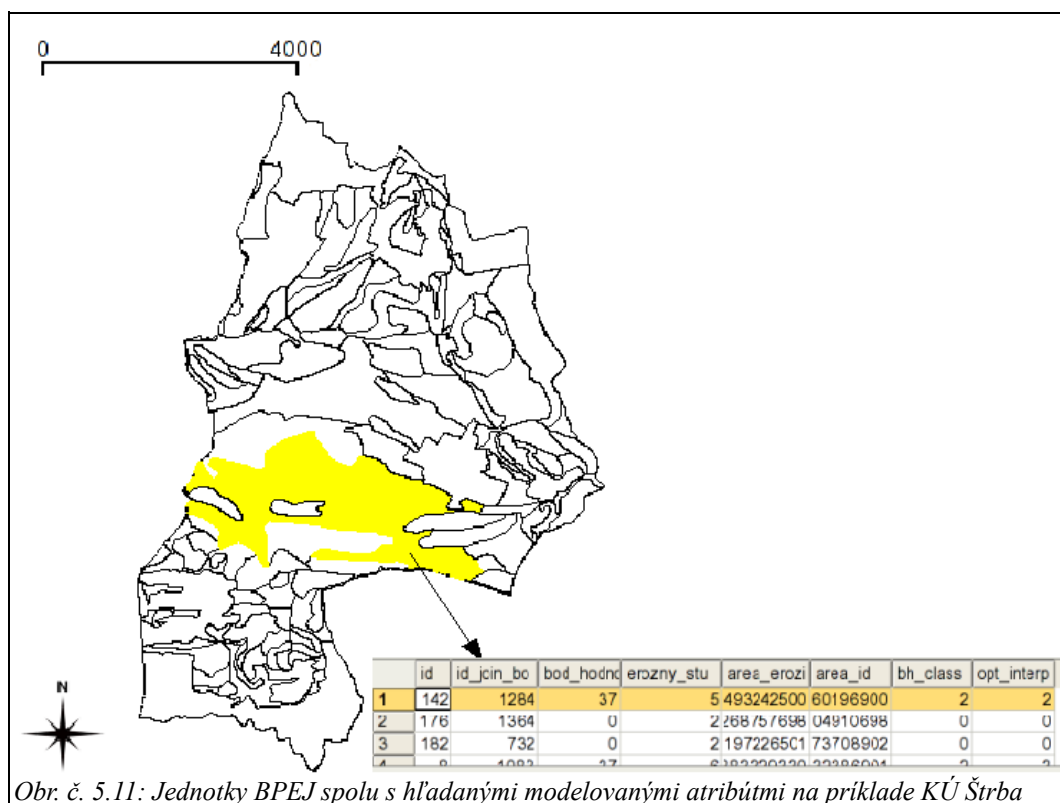
Použitím výslednej reklasifikačnej schémy (Tab. č. 13) boli na základe spomenutých klasifikačných tried stanovené každej plošnej jednotke BPEJ *stupne produkčných schopností a náchylností na vodnú eróziu* (Obr. 5.15).

V tomto zmysle sú napríklad medzi plochy na záber PPF určené také plochy, ktoré hoci majú veľkú produkčnú schopnosť, vykazujú vysokú až katastrofálnu mieru potenciálnej erózie. Naopak, také

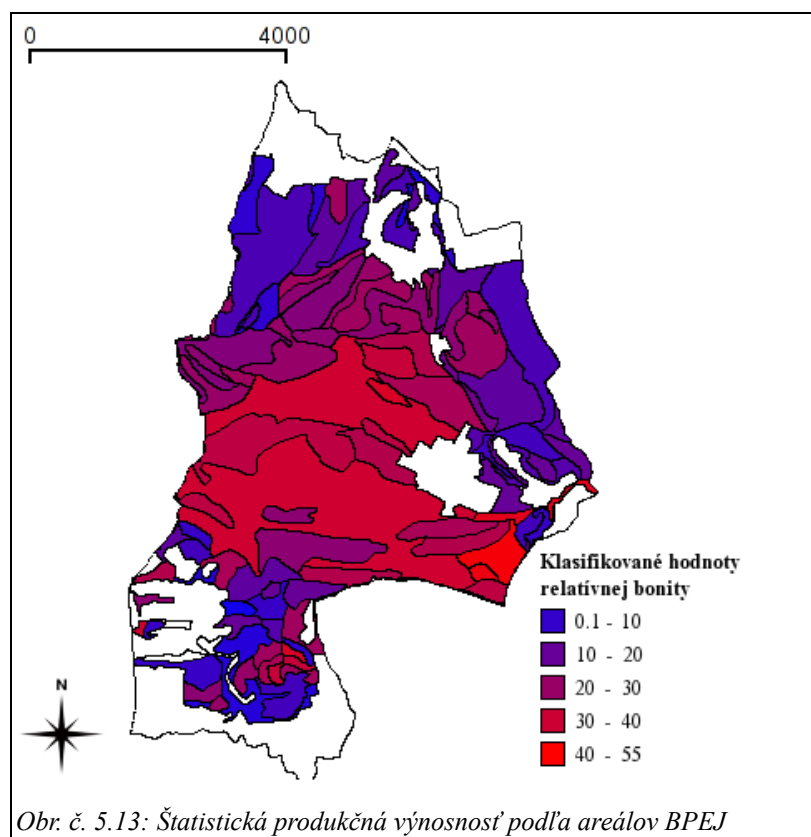
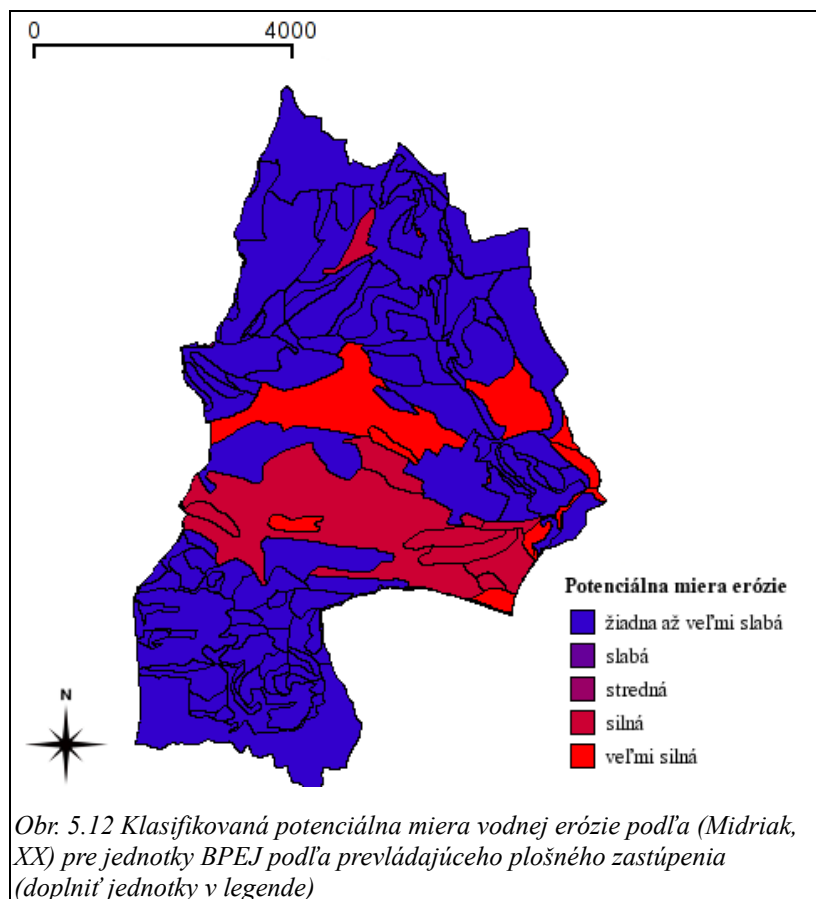
plochy, ktoré majú veľkú produkčnú schopnosť a nízku mieru erózie alebo nízku produkčnú schopnosť a tiež nízku mieru erózie, je im ponechaný súčasný stav.

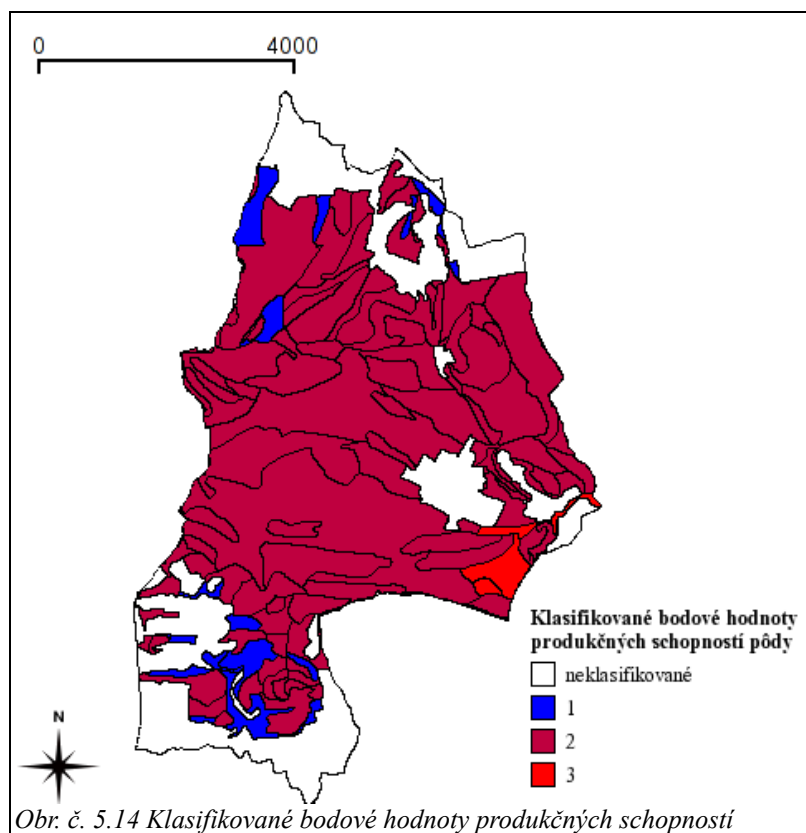
Kategória bodovej hodnoty	Kategória erózneho stupňa	Interpretácia
1	2	1
2	2	1
2	3	1
3	2	1
3	3	1
3	4	1
1	3	2
2	4	2
2	5	2
3	5	2
1	4	3
1	5	3
1	6	3
3	6	3

Tab. č. 13: Reklasifikačná tabuľka pre vyčlenenie stupňov produkčných schopností a náchylností na vodnú eróziu (interpretácia hodnôt vid' text)

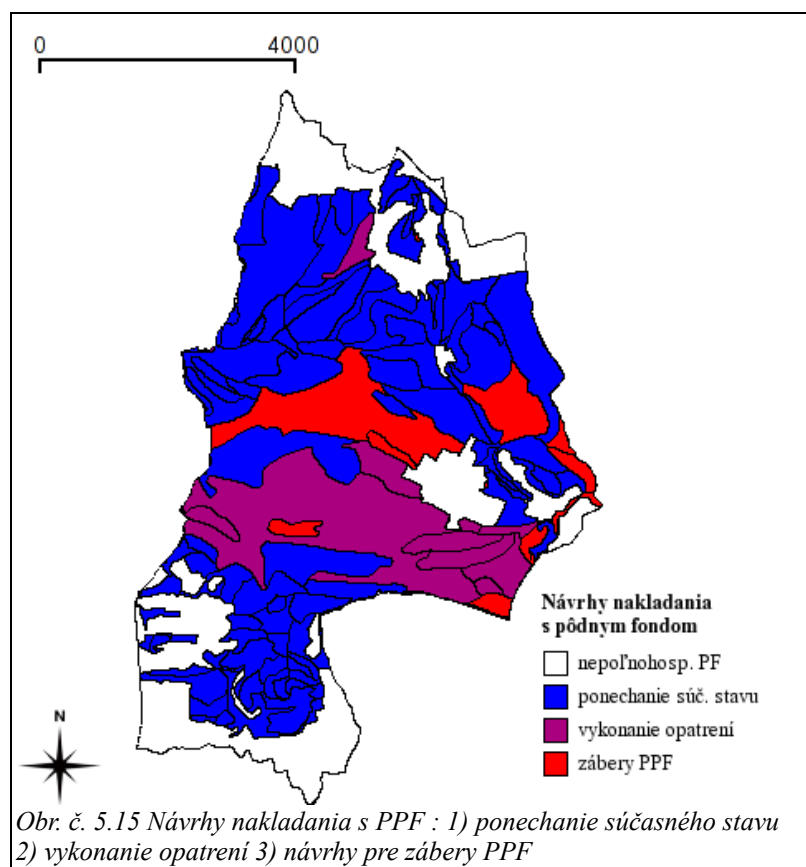

Obr. č. 5.11: Jednotky BPEJ spolu s hľadanými modelovanými atribútmi na príklade KÚ Štrba

Obr. č. 5.14 Klasifikované bodové hodnoty produkčných schopností

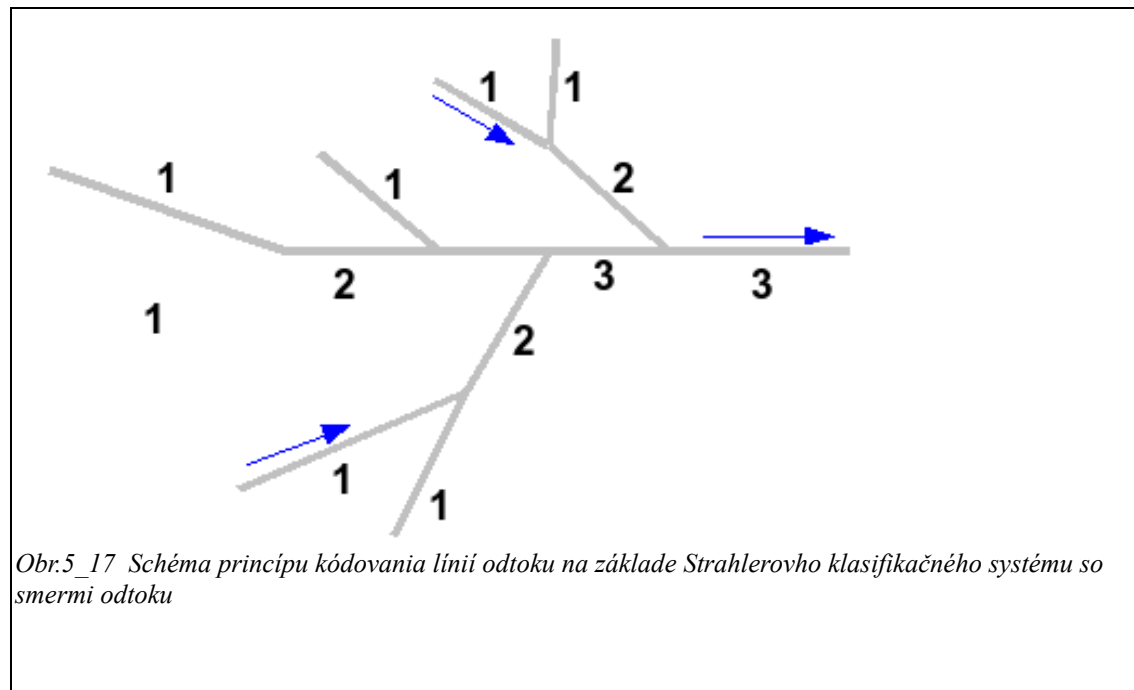
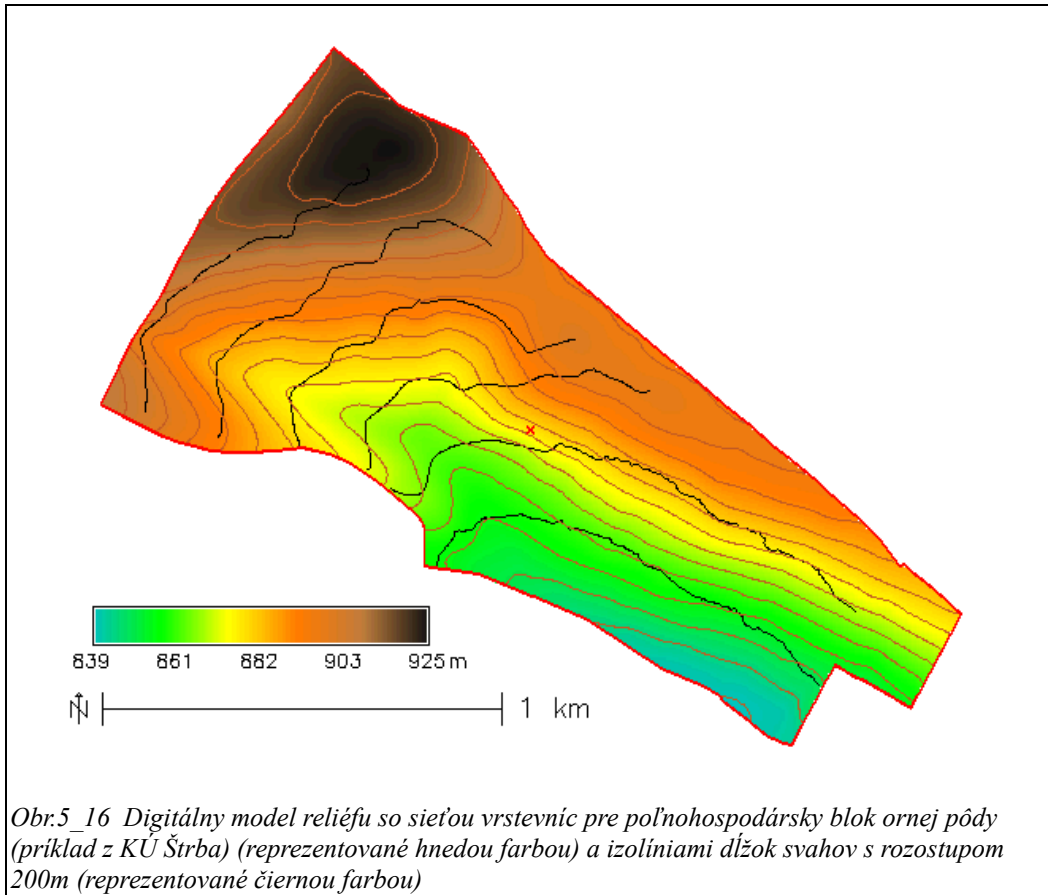
Obr. č. 5.15 Návrhy nakladania s PPF : 1) ponechanie súčasného stavu
2) vykonanie opatrení 3) návrhy pre zábery PPF

5.2.5 Vyčlenenie území pre návrhy regulačných opatrení

Jedným zo základných cieľov projektov pozemkových úprav (viď kap.5.1.2) sú aj regulačné opatrenia v krajine za účelom zachytávania erózneho odtoku na blokoch ornej pôdy a tým aj regulácie (spomaľovanie) odtoku.

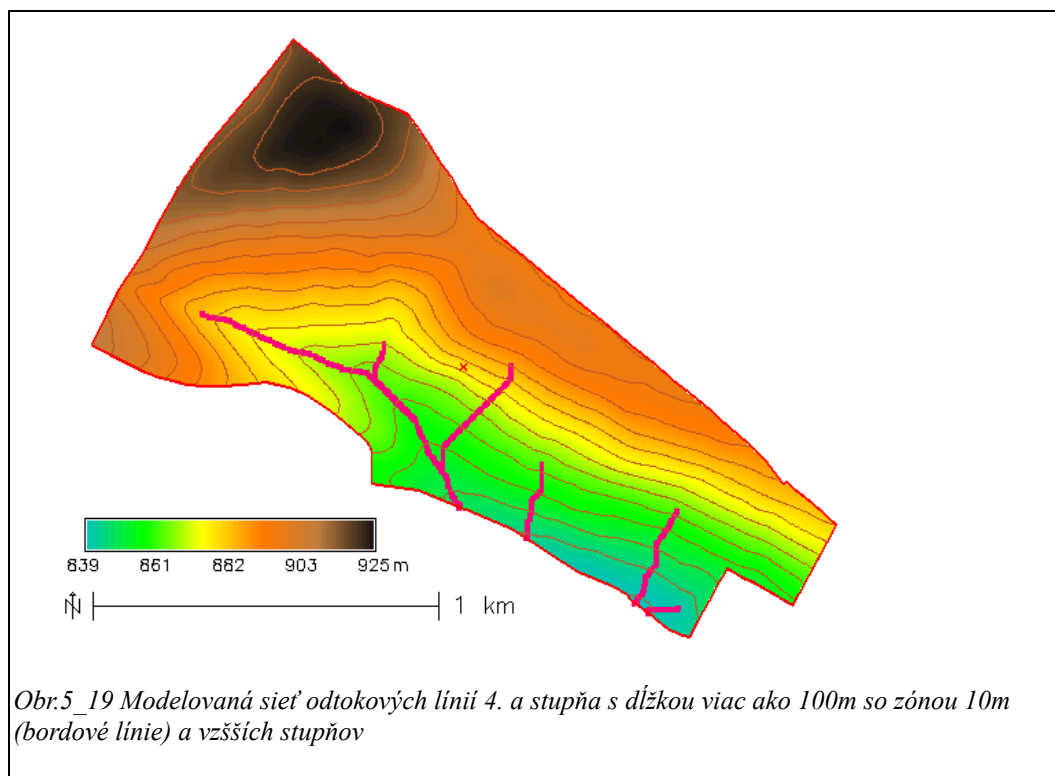
Na nasledujúcom príklade je demonštrovaný postup priestorovej lokalizácie regulačných opatrení na vybranom bloku ornej pôdy použitím počítačových algoritmov v prostredí GIS. Vstupom do tohto procesu je digitálny model reliéfu (Obr. 5.16), z ktorého bola podľa Strahlerovho klasifikačného systému (Obr. 5.17) generovaná sieť odtokových línií vodno-gravitačných areálov. Na základe empirických výsledkov a verifikácie modelov s reálnym stavom v teréne (Obr. 5.18) sa do úvahy brali odtokové línie 4. a vyššieho rádu s minimálnou dĺžkou 100 m. Tie sa stali základom pre lokalizáciu týchto opatrení. Pre okolie odtokových línií sa následne v zmysle agroenvironmentálnych schém stanovila zóna ("buffer") minimálne 10 m (Obr. 5.19). Podľa agroenvironmentálnych schém sú súčasťou regulačných opatrení aj návrhy prerušení dĺžky svahov. Pre ornú pôdu so svahovitťou 3-10%, čo je prípad modelového územia – viď Obr. 5.20, by sa mali realizovať stabilizujúce pásy (viď kap. 5.1.2) s rozstupom 200 m a minimálne 10m šírkou. Z digitálneho modelu reliéfu sa preto vypočítali dĺžky svahov, a podobne ako aj pri odtokových kanáloch, sa im určili 10 m zóny (Obr. 5.21).

Miera účinnosti týchto stabilizačných (regulačných) opatrení bola stanovená na základe porovnania modelovanej potenciálnej miery erózie bez lokalizovaných návrhov opatrení (Obr. 5.22) a po uplatnení návrhov opatrení (Obr. 5.23). Vybrané štatistické ukazovatele pre mieru účinnosti opatrení sú uvedené pri jednotlivých obrázkoch. Pre dané modelové územie dosiahla účinnosti opatrení mieru 44% pri približne 10% plošnom zábere poľnohospodárskej pôdy. Do hodnotenia sa zámerné bral iba faktor LS z celkovej Wischmayer-Smith rovnice pre výpočet potenciálnej vodnej erózie, keďže faktory R, K a C ostávajú koštantné (viď kapitola 5.2.2 - modelovanie erózie). Treba však podotknúť, že plošný záber poľnohospodárskej pôdy predstavuje v rámci tejto modelovej štúdie iba optimálny variant. Je predpoklad, že reálne v praxi bude tento záber menší, čím sa logicky zníži aj účinnosť regulačných opatrení.

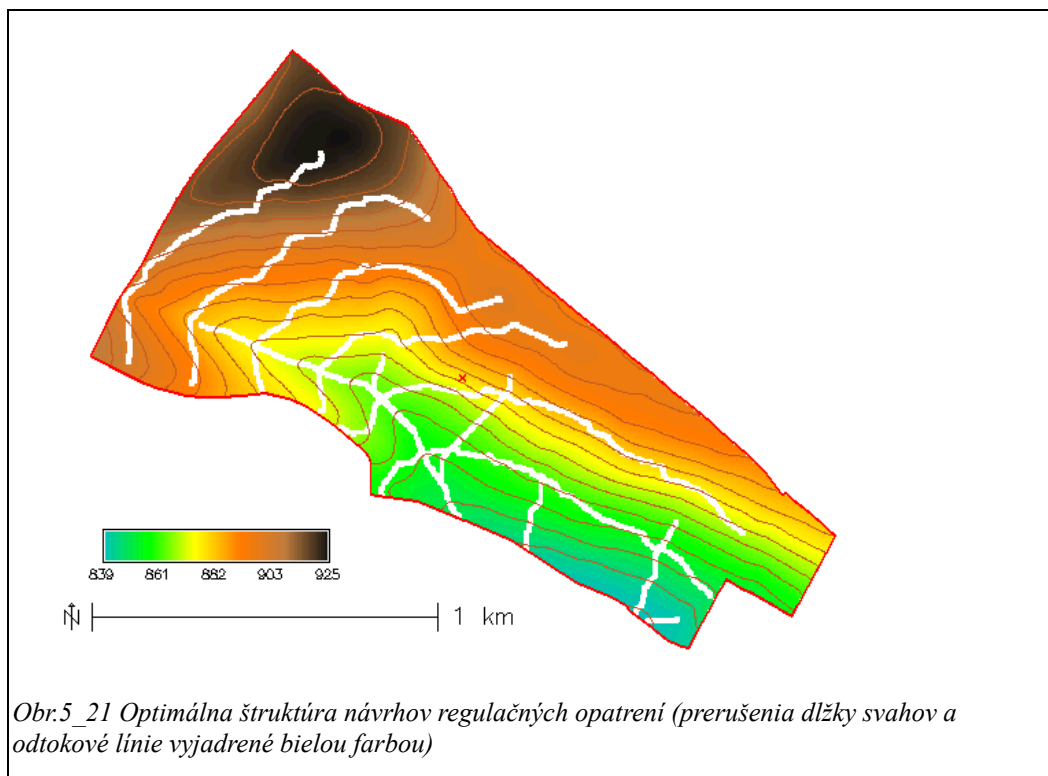
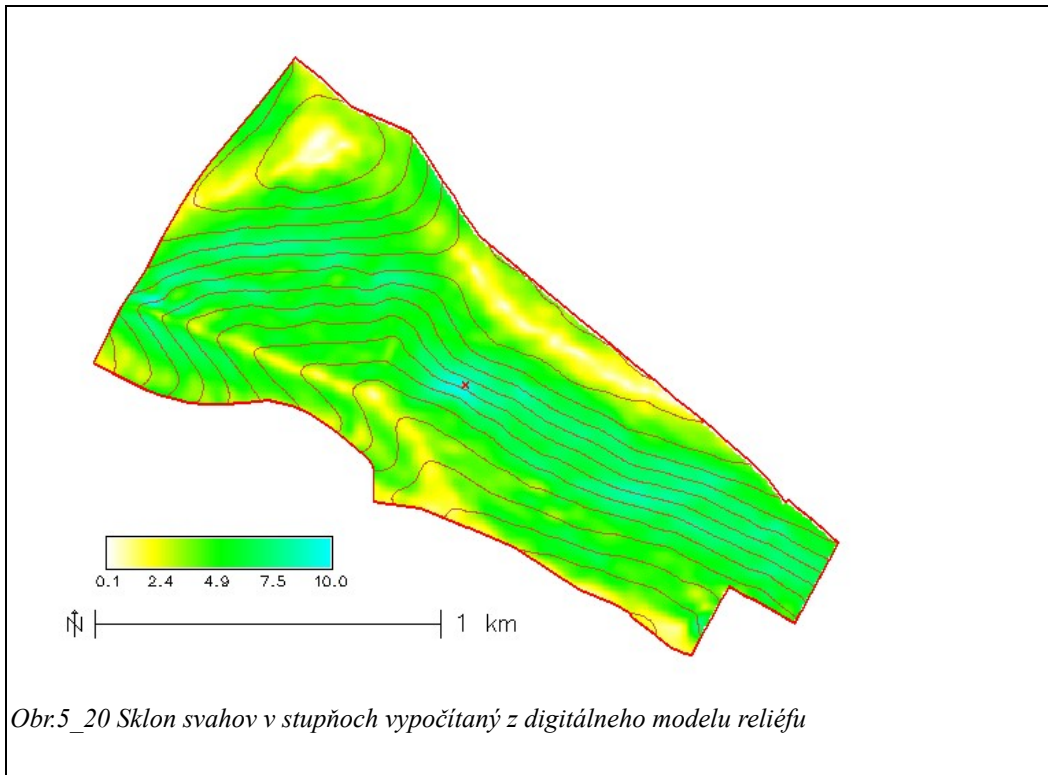

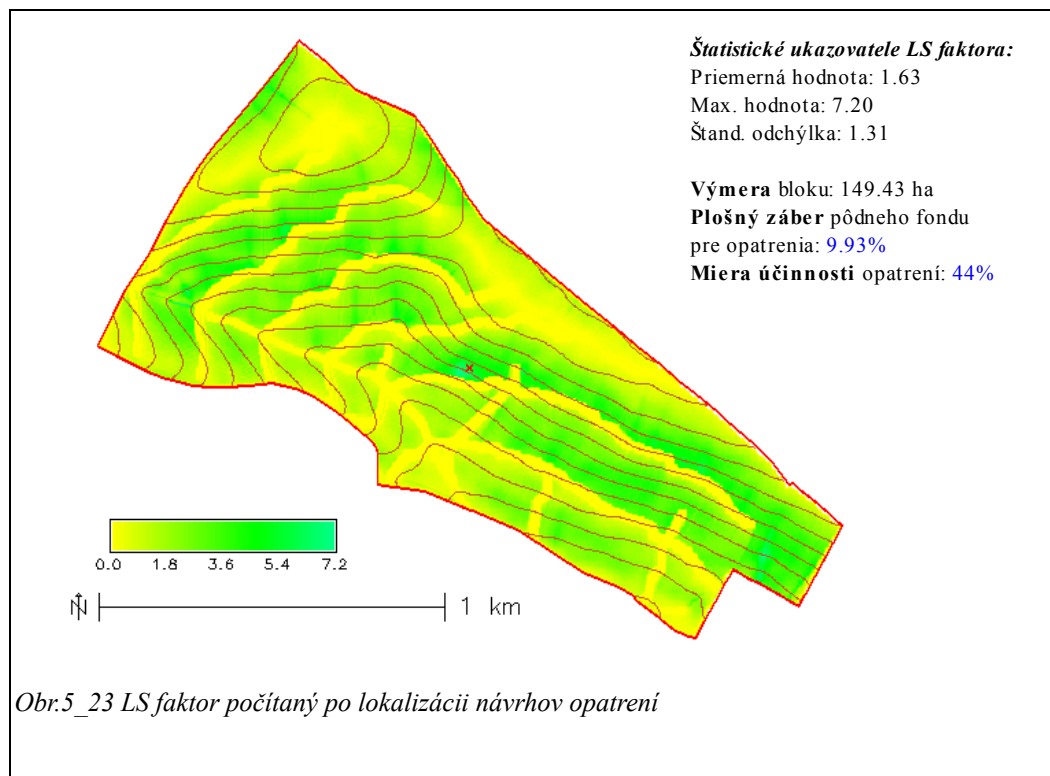
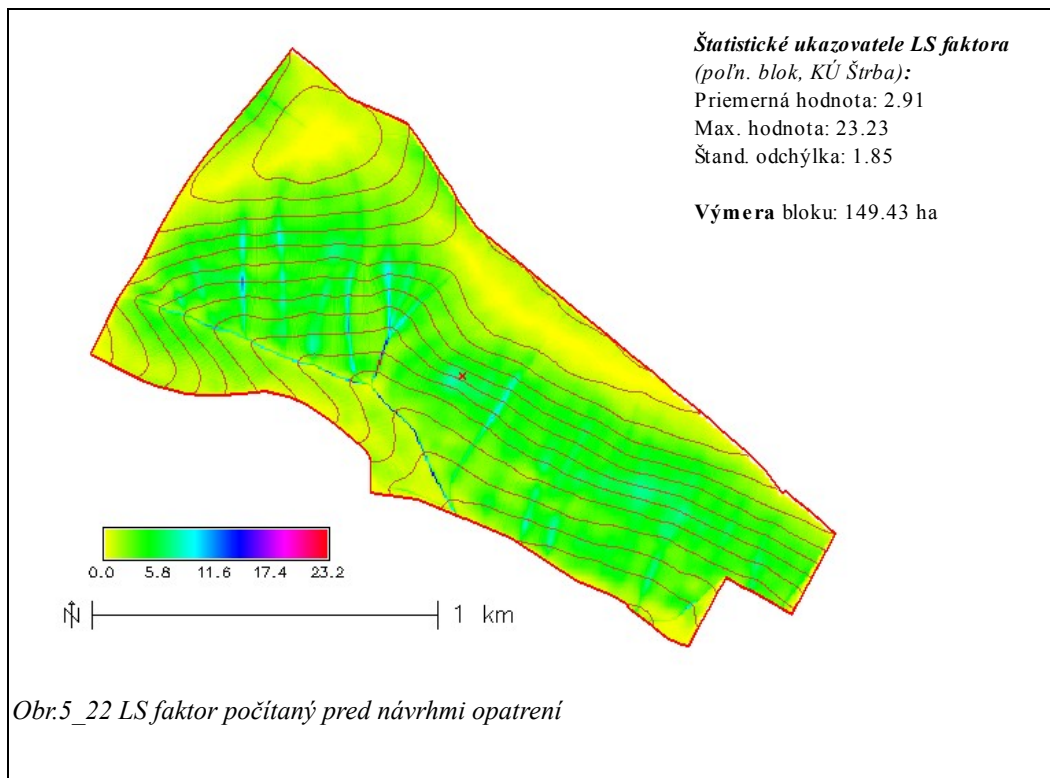

Obr.5_18 Modelovaná sieť odtokových línií nad ortofotomámapou v rámci poľnohospodárskeho bloku.

Obr.5_19 Modelovaná sieť odtokových línií 4. a stupňa s dĺžkou viac ako 100m so zónou 10m (bordové línie) a vzšších stupňov

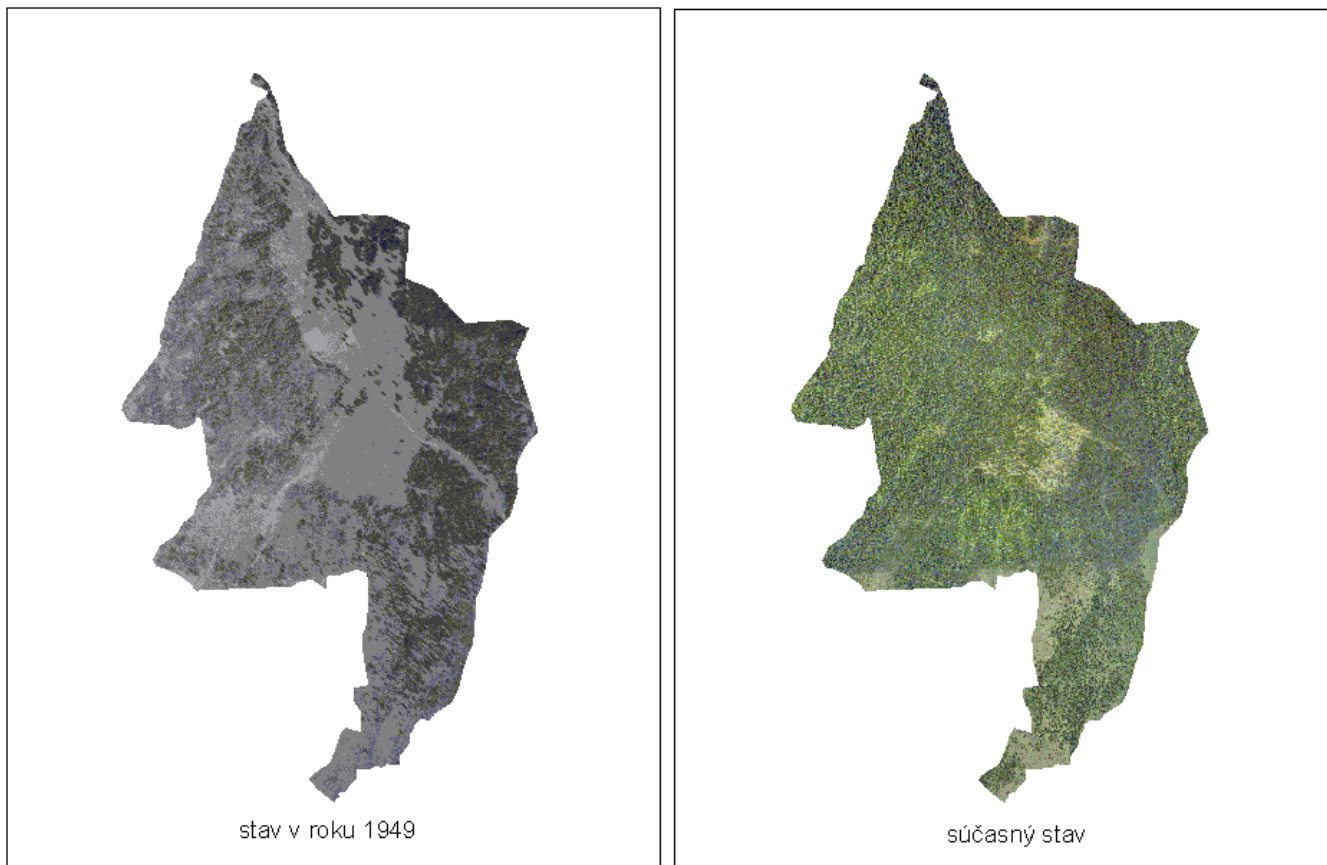

5.2.6 Analýza historickej krajinnej štruktúry

Pri analýze historickej krajinnej štruktúry nám ako plošné jednotky slúžili historické hranice honov. Porovnávali sme v rámci nich súčasný stav s ich historickým ekvivalentom z roku 1949. Pozornosť sme venovali najmä:

- priestorovým zmenám v mozaikovitosti krajinnej štruktúry (drobné políčka súkromne hospodáriacich roľníkov premenené na celistvé lány)
- plošným zmenám množstva drevinnej vegetácie.

Za modelové územie sme zvolili obec Štrba na základe pestrosti jej prírodných podmienok. V rámci neho sme hodnotili iba kvantitatívne ukazovatele.

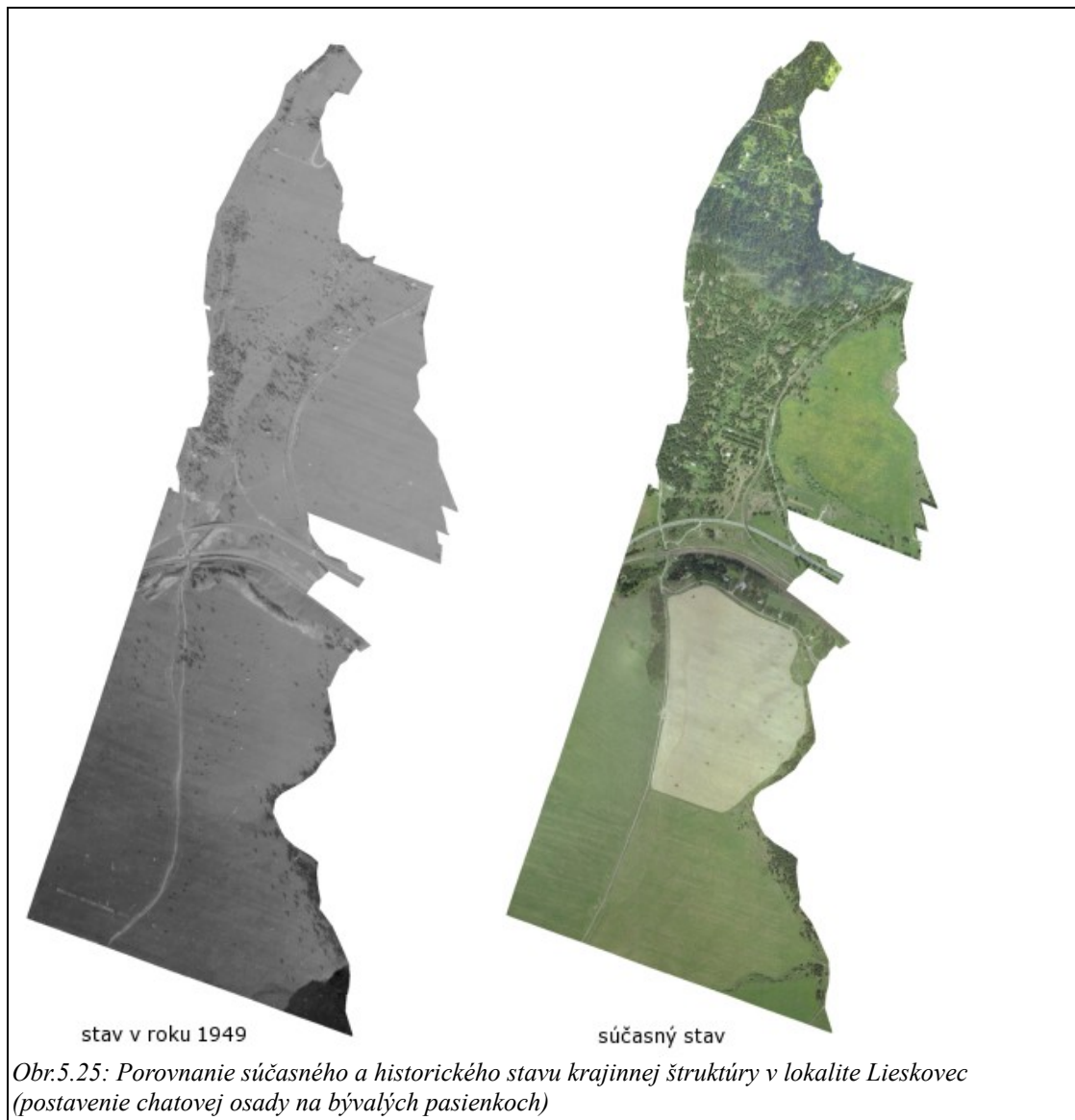
Obr.5.24: Porovnanie súčasného a historického stavu krajinnej štruktúry v lokalite Horné blatá (nárast počtu drevín na plochách bývalých pasienkov)

V lokalitách, ktoré boli v minulosti vypásané, nastal po ústupe intenzívneho využívania pasienkov nárast počtu drevín, resp. sa plocha pasienkov zmenila len málo. Nárast počtu drevín nastal v 22

honoch obce Štrba (57,9 %), pokles sme zaznamenali v 7 honoch (18,4 %) a 9 honov zostalo nezmenených (23,7 %).

Pre lokality, ktoré boli v minulosti intenzívne poľnohospodársky využívané, bola charakteristická mozaikovitá štruktúra úzkych pásov polí. Tá sa po rozoraní medzí a scelení pozemkov vytratila a nahradila ju veľkobloková orná pôda. Veľké, nerozdelené bloky ornej pôdy sú náchylnejšie na vodnú i veternú eróziu ako menšie plochy so striedaním kultúr.

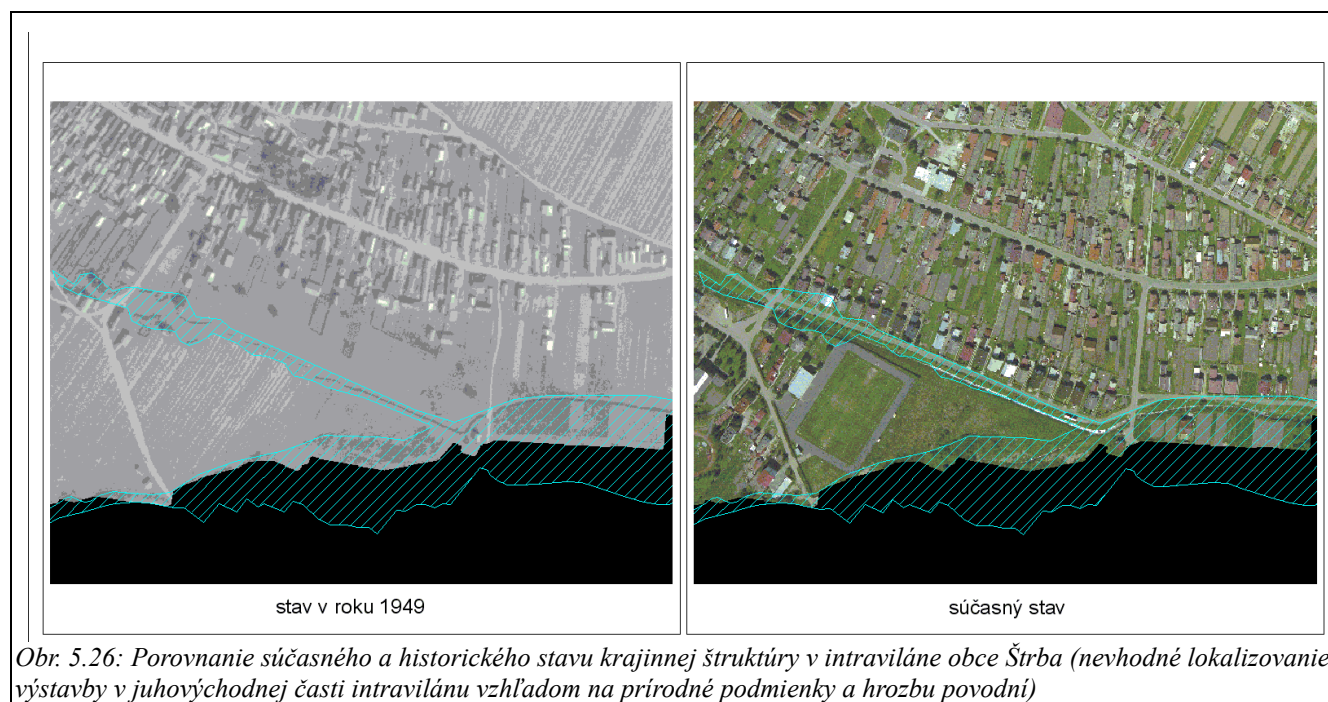
Pokles v mozaikovitosti nastal od roku 1949 pri polovici honov (v 19 honoch sme zaznamenali zmenu krajinnej štruktúry, v 19 honoch sme výraznejšiu zmenu nezaznamenali). Nárast mozaikovitosti nenastal v žiadnom prípade. Ďalšími zmenami v sledovanom období bola výstavba v lokalite

Lieskovec. Výrazne sa zmenilo využitie krajiny – na pôvodných pasienkoch bola vybudovaná chatová osada.

5.2.6.1 Zmeny v zastavanom území obcí

Porovnanie súčasného stavu zastavaného územia obcí s historickými snímkami z roku 1949 názorne ukazuje, že výstavba, ktorá odvtedy prebehla, nie vždy zohľadňovala prírodné podmienky a hrozby. V prípade obce Štrba je aktuálna zvýšená hrozba povodní v juhovýchodnej časti intravilánu obce popri Štrbskom potoku, kde je individuálna bytová výstavba situovaná priamo v inundačnom území vodného toku.

5.2.7 Analýza vlastností reliéfu a procesov v porovnaní s historickým využívaním územia

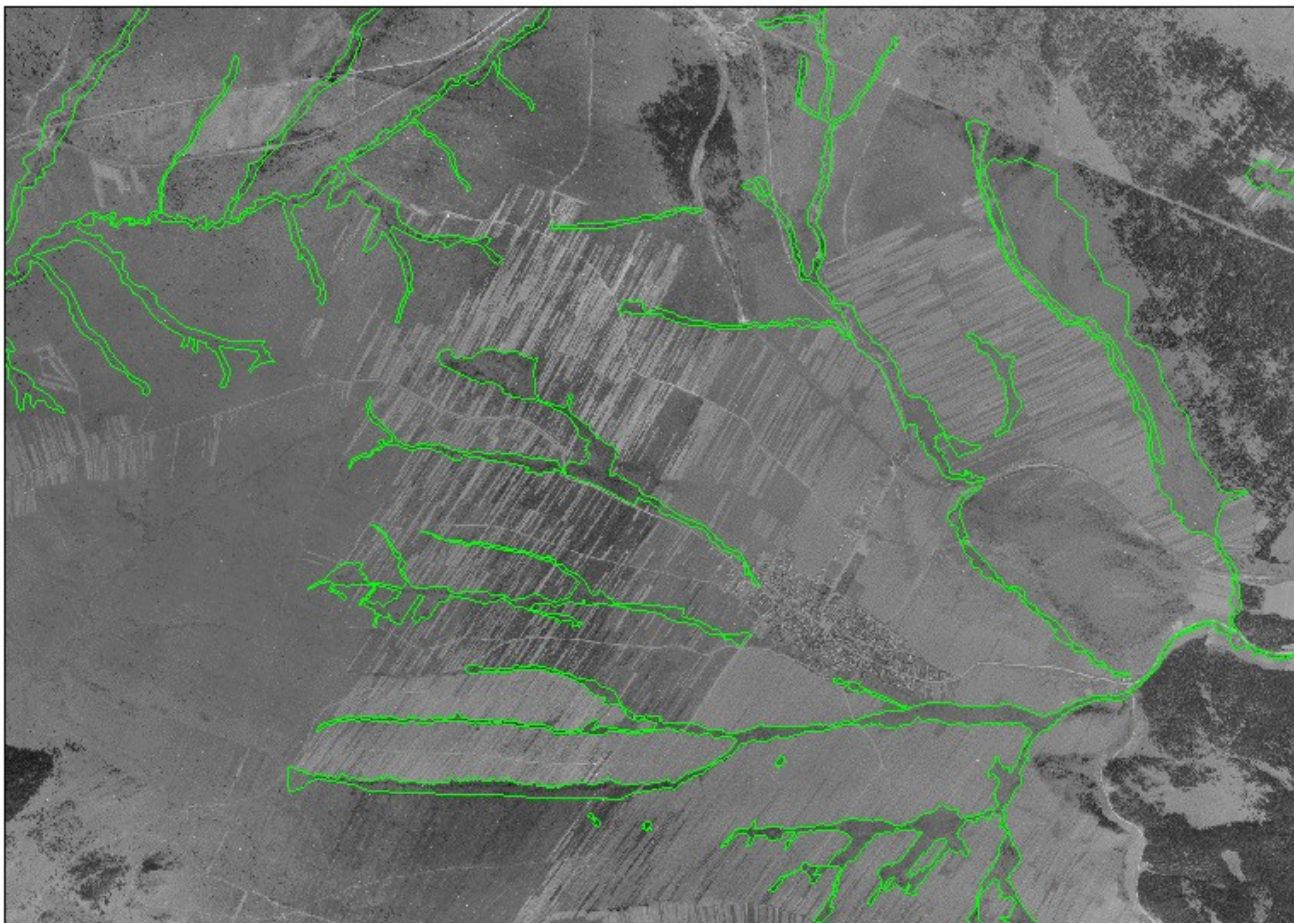
Na základe vizuálnej analýzy archívnych ortorektifikovaných leteckých snímok z roku 1949 sme vyhraničili územie v blízkosti vodných tokov, ktoré bolo v minulosti permanentne alebo pri vyšších stavoch vodných tokov ovplyvňované povrchovou a podzemnou vodou.

Predstavuje konkávne, resp. málo sklonené lineárne formy reliéfu, kde sa pritekajúce množstvo vody a energie koncentruje. Tieto plochy majú najmä vsakovaciu a vodozadržiaciu, teda sprostredkovane aj protipovodňovú ochrannú funkciu.

Z hľadiska krajinej pokrývky v tomto území dominovali trávne porasty (kosené lúky a pasienky) s rozptýlenou líniovou, skupinovou a solitérnou drevinnou vegetáciou a pozdĺž tokov súvislejšie brehové porasty (biotopy vodných tokov). Obyvateľstvo tieto plochy – nazývané aj mokrade - nevyužívalo na intenzívnu poľnohospodársku výrobu, kvôli pravidelne sa opakujúcim záplavám, trvalému zamokreniu podzemnou vodou alebo občasnému zaplaveniu stojatou vodou (z topiaceho sa snehu). Prevažovali trvalé trávne porasty, ktoré slúžili na kosenie a pasenie dobytku. V minulosti sa vlhké lúky (nazývané aj slatinné) kosili. Z dôvodu nízkej kvality sena ich v 50-tych až 80-tych rokoch začali poľnohospodári vysušovať a premieňať na ornú pôdu, napriek tomu, že získaná pôda nebola veľmi úrodná. Ich význam je v tom, že spomaľujú veľké vody a znižujú prúdenie. Tým zachytávajú sedimenty, v ktorých sú živiny, ale i toxické látky a uplatňujú svoju samočistiacu schopnosť. V prípade vyššieho vodného stavu tieto lokality umožnili vyliatie vodného toku a tým nepriamo zapríčinili zníženie vodnej hladiny v zastavanom území. Vegetácia mokradí (najmä stromy) chráni pôdu pred eróziou – spevňuje brehy koreňovou sústavou, tlmením povodňových vln a spomaľovaním prúdenia trením.

V súčasnosti je veľká časť odvodňovacích potrubí zanesená jemnými pôdnymi časticami, meliorácie stratili svoju funkčnosť a mnohé plochy sú opäť prevlhčené. Náklady na údržbu týchto zariadení sú vysoké, ich efektívnosť a životnosť klesajú. Pri týchto plochách je vhodné uplatniť ich pôvodné využitie ako lúky a pasienky, tak isto ako plochy, ktoré sú v súčasnosti nevyužívané.

Spätnou premenou ornej pôdy na lúky a pasienky v kritických oblastiach sa zvýši protipovodňová ochrana, druhová pestrosť, ekologická stabilita územia a zvýši sa funkčnosť biokoridorov.

Obr. 5.28: Ukážka vyhraničenia územia ovplyvňovaného podzemnou a povrchovou vodou

6. Interpretácia výsledkov, návrhy a odporúčania

A.1.

Zosúladiť hranice hospodárskych obvodov s navrhovanými opatreniami tak, aby užívateľom pozemkov vznikol nárok na podporu aktivít zvyšujúcich ochranu nad limity stanovené platným právnym predpisom spojených so správou pozemkov:

- nelesnej drevinovej vegetácie vo forme prírodných a poloprírodných ekostabilizačných prvkov, vodných a mokrad'ových biotopov,
- zatravněných pozemkov okolo nelesnej drevinovej vegetácie, vodných a mokrad'ových biotopov,
- stabilizujúcich pásov na rozdelenie pôdneho bloku na pôdach so svahovitost'ou 3-10%.

A.2.

Priestorové parametre navrhovaných ochranných a regulačných opatrení zosúladiť s požiadvkami agroenviromentálnych schém

A.3.

V prípade nezájmu poľnohospodárskych podnikov o správu pozemkov určených na spoločné zariadenia a opatrenia podporovať vznik verejno-súkromných združení zriadených na ich správu. Iniciovať produkčné a iné ekonomické využívanie týchto plôch a získavanie alternatívnych zdrojov príjmov na ich správu.

B.1.

Zosúladiť vyhlásenie území európskeho významu nachádzajúcich sa v obvode pozemkových úprav, zosúladiť zmeny hraníc chránených území pri prehodnotení národnej sústavy chránených území v obvode pozemkových úprav a informovať vlastníkov v zmysle všeobecne záväzných právnych predpisov

B.2.

Pri návrhoch celoplošnej stabilizácie územia navrhovať legislatívnu ochranu prvkov územného systému ekologickej stability v rozsahu definovanom verejným záujmom, stanovenou výškou náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania a s preukázaním jej ekonomického zabezpečenia.

C.

Vykonať analýzu jestvujúceho vlastníctva pozemkov vo vlastníctve štátu, možnosti nadobudnutia pozemkov do vlastníctva štátu ich kúpou a upresniť zámery štátu pri poskytovaní pozemkov štátu na spoločné zariadenia, ktorých charakter presahuje rámec miestneho pôsobenia.

D.

Zosúladiť rozhraničenie lesnej pôdy a poľnohospodárskej pôdy v prekryte obnovy lesného hospodárskeho plánu a obvodov projektov pozemkových úprav. Aplikovať odporúčania Projektu revitalizácie lesných ekosystémov a spoločenstiev drevín v poľnohospodárskej krajine pri návrhoch drevinovej skladby vegetačných formácií.

E.1.

Doplniť údaje katastra nehnuteľností o údaje poskytnuté nájomcami pozemkov, správcami pozemkov alebo inými oprávnenými osobami o chýbajúce údaje o účastníkoch konania (identifikačné údaje) zistené pri zostavení registra pôvodného stavu

E.2.

Zabezpečiť opravu chybných údajov katastra na základe dokladov dokumentujúcich zmeny oproti stavu evidovaného v katastri nehnuteľností.

F.

Plochy určené na budúci rozvoj území riešiť ako samostatné projektové bloky, s obmedzením vyrovnania za pozemky a vlastnícke podiely k pozemkom na projektový blok. Scel'ovanie vlastníckych podielov k pozemkom musí zohľadniť verejný záujem budovania infraštruktúry.

Príklad interpretácie: Zájmy ochrany prírody a krajiny a požiadavky priestorového usporiadania a funkčného využívania pozemkov v obvode projektu pozemkových úprav

Lokalita Natura 2000

Názov: Brezové

Kód územia: SKUEV0196

Kraj: PREŠOVSKÝ KRAJ

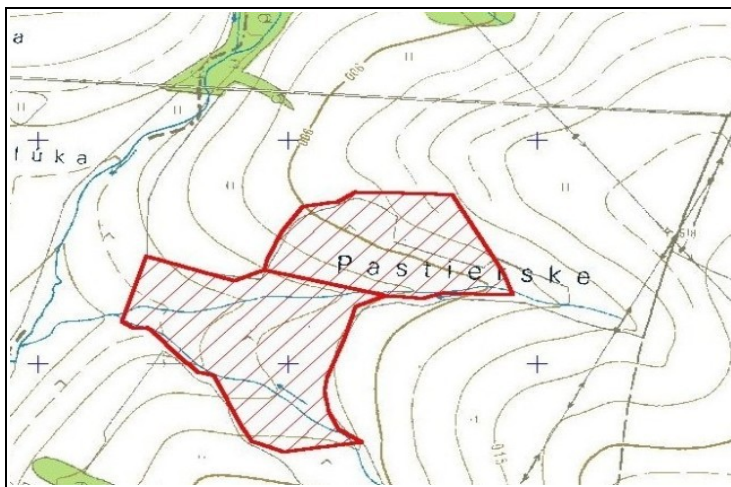
Rozloha: 13,49 ha

Správca územia: TANAP

Katastrálne územia: 861375 Štrba

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany

- Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa
- Slatiny s vysokým obsahom báz

Navrhované menežmentové opatrenia:

- Odstraňovanie sukcesných drevín, prípadne bylín a vyhrabávanie stariny

Činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany v chránenom území:

- Diaľkové telekomunikačné siete a vedenia
- Stožiare elektrických vedení, transformačné stanice

- Výkon poľovného práva - lov zveri
- Pohyb mimo vyznačených chodníkov v lesnom vegetačnom stupni (okrem vlastníka)
- Terénne úpravy, ktorými sa podstatne mení vzhľad prostredia alebo odtokové pomery
- Výrub stromov, nad 80 stromov
- Výrub krov, nad 500 m²

Činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany mimo chráneného územia:

- Melioračné sústavy
- Veľkokapacitné poľnohospodárske budovy a sklady, stajne a maštale
- Terénne úpravy, ktorými sa podstatne mení vzhľad prostredia alebo odtokové pomery

Priestorové usporiadanie a funkčné využívanie pozemkov v chránenom území európskeho významu a jeho okolí.

Krajinné prvky v správe poľnohospodárskeho podniku		<i>Funkčné využitie plôch</i>		
		<i>Prioritné</i>	Požadované	<i>Tolerované</i>
Produkčné bloky poľnohospodárskych úžitkových pôd v užívaní vlastníkov, alebo nájomcov	0701/1	produkčné	ochranné, regulačné	pre verejný záujem
	0703/1	ochranné, produkčné	pre verejný záujem	
	0801/1	produkčné	ochranné, regulačné	pre verejný záujem
	0801/2	produkčné	ochranné, regulačné	
	0802/1	produkčné	ochranné, regulačné	
	1801/1	produkčné	ochranné, regulačné	pre verejný záujem
Nepoľnohospodárske a nelesné pozemky v hospodárskom obvode poľnohospodárskych podnikov	Poľné cesty	dopravné	ochranné	pre verejný záujem
	Vodné a mokraďové biotopy	regulačné, ochranné	ochranné, regulačné	produkčné, pre verejný záujem
	Nelesná drevinová vegetácia	ochranné, regulačné	regulačné, ochranné	produkčné, pre verejný záujem
	Biotopy prírodných a poloprírodných trávnych porastov	ochranné	regulačné, pre verejný záujem	produkčné

Obr.6.2: Parcelné bloky poľnohospodárskych produkčných plôch a nepoľnohospodárske plochy v hospodárskom obvode poľnohospodárskeho podniku.

Poľnohospodárske úžitkové plochy v chránenom území európskeho významu a jeho okolí považujeme za ochranno-produkčný funkčný typ v chránenom území a za produkčno-ochranný funkčný typ v 100 m ochrannom pásme chráneného územia európskeho významu.

Z hľadiska priestorového usporiadania územia a funkčného užívania je potrebné v projektoch pozemkových úprav vykonať:

A. Upresnenie hranice chráneného územia európskeho významu *

- Nadväznosť na plochy vodných a mokrad'ových biotopov, plochy nelesnej drevinovej vegetácie, a biotopy prírodných a poloprírodných trávnych porastov
- Nadväznosť na hospodársky obvod poľnohospodárskeho podniku
- Upresnenie hranice ochranného pásma chráneného územia

**Konceptia ochrany prírody a krajiny v zmysle ktorej je potrebné vyhlásiť územia európskeho významu, prehodnotiť národnú sústavu chránených území na základe schválených kritérií, zmeniť výmeru chránených území, ktoré nemajú prírodný charakter alebo predmet ochrany zanikol (uložené MŽP SR)*

B. Funkčné využívanie pozemkov

Definovanie spoločenskej objednávky a jej ekonomické krytie

Obmedzenie bežného obhospodarovania

Správcovstvo produkčných blokov poľnohospodárskej pôdy, nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov

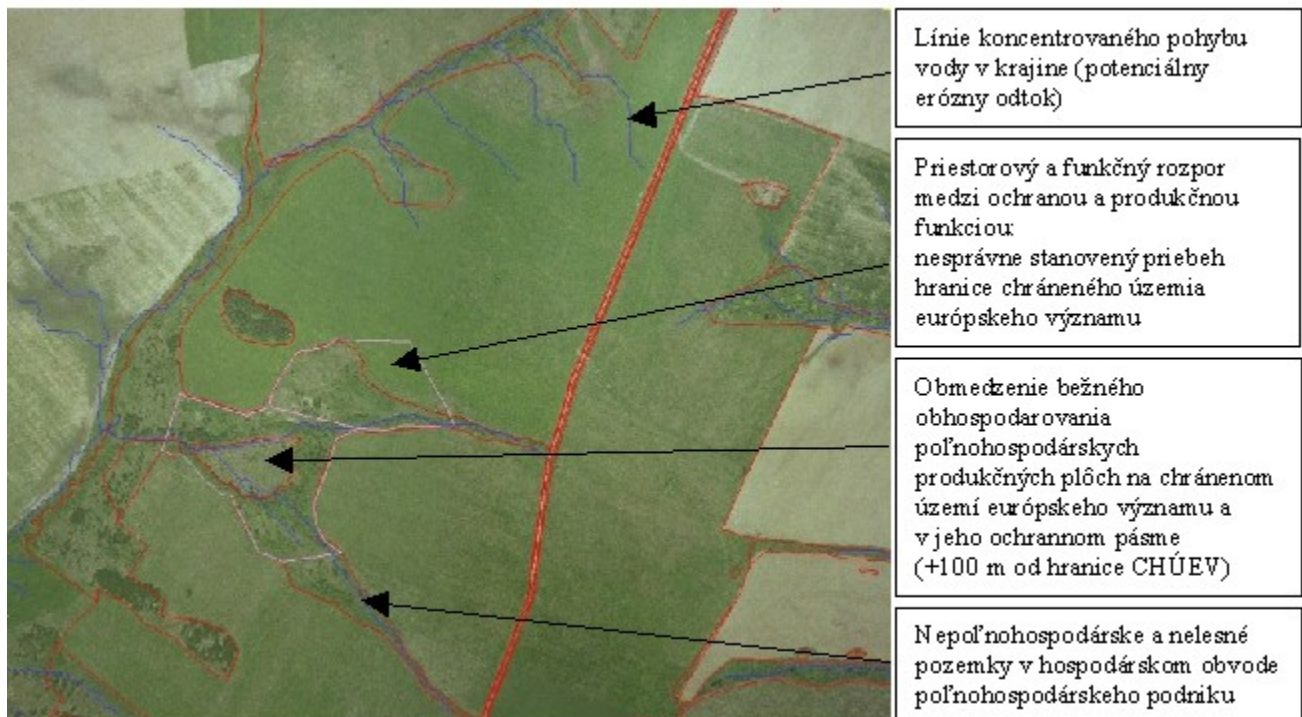
Kontrolné mechanizmy plnenia spoločenskej objednávky (monitoring, odborný dohľad)

C. Konceptia usporiadania vlastníctva

Definovanie rozsahu spoločných zariadení a opatrení, ich funkcia

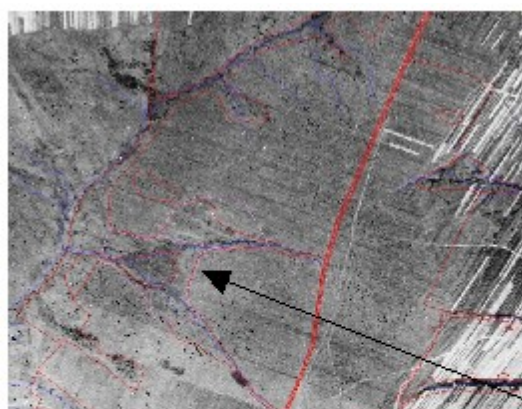
Reštrukturalizácia vlastníckych vzťahov – záměna pozemkov štátu a výkup pozemkov

Pozemky spoločných zariadení, ich vlastníctvo a správa

Návrhy na zlepšenie súčasnej krajinnej štruktúry, návrhy vhodnej lokalizácie požadovaných činností, zabezpečenie legislatívnej ochrany vybraných prvkov krajiny zmenou vlastníckych a užívateľských pomerov k nim sú očakávaným výsledkom projektov pozemkových úprav. Avšak bez ekonomického krytia výkonov spojených najmä so správcovstvom spoločných zariadení tieto ciele nemusia byť naplnené. Jedným z modelov je zabezpečenie správy spoločných zariadení a výkon opatrení na nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkoch poľnohospodárskym podnikom, s využitím možností ich ekonomického zabezpečenia pomocou stimulačných opatrení (dotácie) a náhrad ujmy (podľa súčasne platných predpisov). Okrem toho je potrebné stanovenie hodnotového oceňovania spoločensky požadovaných mimoprodukčných funkčných účinkov spoločných zariadení a opatrení. (napr. hygienická a klimatická funkcia).

Správna poľnohospodárska prax a starostlivosť o nepoľnohospodárske pozemky v hospodárskom obvode poľnohospodárskeho podniku je nástrojom zvyšovania ekologickej stability krajiny, udržateľného spôsobu obhospodarovania územia, zvyšovania biodiverzity a celkového zlepšenia kvality životného prostredia vidieckej krajiny. Príkladom môže byť zaradenie lokality poľnohospodársky využívaného územia medzi chránené územia európskeho významu.

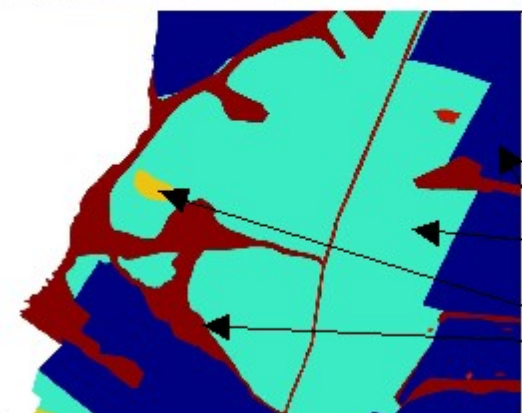

Lokalita Pastierske v roku 1949

Návrh na vyhlásenie chráneného územia európskeho významu

Lokalita Pastierske v roku 1998

Návrh nového priestorového usporiadania a funkčného využívania poľnohospodárskych a nepoľnohospodárskych pozemkov v obvode projektu pozemkových úprav

Poľnohospodárske produkčné plochy

Pozemky pre spoločné zariadenia a opatrenia

7. Záver

Všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav musia byť objektívnym nástrojom zohľadnenia verejného záujmu, skupinových a individuálnych záujmov účastníkov pozemkových úprav o trvalo udržateľné využívanie územia. Rozdiely medzi deklarovanými požiadavkami a ich reálnym napĺňaním, násilné presadzovanie záujmov, netransparentnosť v konaní a formálne napĺňanie čiastkových cieľov popierajú zmysel pozemkových úprav. Zmysel scel'ovania pozemkov a vlastníckych podielov k pozemkom musí byť podmienený posúdením vhodnosti súčasných aktivít v krajine a napĺňaním reálnych potrieb účastníkov pozemkových úprav vo forme určujúcich zámerov využitia krajiny. Hodnotenie pozemkových úprav musí byť merateľné dosiahnutým prospechom. Len vtedy môžu pozemkové úpravy preukázať a rozvinúť výnimočné postavenie pri udržiavaní a zveľadení prírodného potenciálu krajiny, obnove výkonu vlastníckych práv, stabilizácii vlastníckych štruktúr v poľnohospodárstve a lesníctve a vytváraní predpokladov pre rozvoj trhu s pôdou.

Zoznam literatúry a použitých materiálov

1. **Hrnčiarová, T.** (2001): Ekologická optimalizácia poľnohospodárskej krajiny (modelové územie Dolná Malanta), VEDA
2. **Neteler, M. a Mitášová H.** (2002). Open Source GIS: A GRASS GIS Approach. 2st edition. Kluwer Academic Publishers
3. **Šujan, M. a kol.** (2005): Vysoké Tatry – Projekt pozemkových úprav. Hodnotenie infiltračných vlastností prostredia. Záverečná správa z geologických prác spoločnosti Equis spol. s r.o. pre GS spol. s r.o.